

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Õiguse instituut

Mikk Uusmäe

NATO EDASISE LAIENEMISE VÕIMALIKKUS 21.

SAJANDI ESIMESES POOLES

Bakalaureusetöö

Juhendaja: dotsent Holger Mölder

Tallinn 2017

Olen koostanud töö iseseisvalt.

Töö koostamisel kasutatud kõikidele teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele on viidatud.

Mikk Uusmäe

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 113299

Üliõpilase e-posti aadress: uusmae@gmail.com

Juhendaja dotsent Holger Mölder:

Töö vastab bakalaureusetööle esitatud nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(ametikoht, nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

ABSTRAKT	3
SISSEJUHATUS	4
1. NATOST ÜLDISELT	6
1.1. NATO eesmärgid ja nende muutumine läbi aegade	6
1.2. NATO senised laienemised	11
1.3. Vastuseis NATO laienemisele	13
2. NATO POTENTIAALSSED EDASISED LAIENEMISED	16
2.1. NATO laienemine Gruusiasse ja Ukrainasse	16
2.2. NATO laienemine Põhjamaades	19
2.3. NATO laienemine Balkani riikides	20
3. NATO EDASISE LAIENEMISE VÕIMALIKKUS 21. SAJANDI ESIMESES POOLES	25
3.1. Uuringu meetod	25
3.2. Uuringu tulemused	26
3.3. Järeldused	31
KOKKUVÕTE	34
SUMMARY	36
VIIDATUD ALLIKAD	38
LISAD	42
Lisa 1. Küsimustik ja tulemused	42
Lisa 2. Uuringu demograafilised andmed	46

ABSTRAKT

Antud lõputöö eesmärgiks on uurida NATO edasise laienemise võimalikkust 21. sajandi esimeses pooles ning välja selgitada probleeme, mis sellega kaasnevad. Töös keskendutakse peamiselt kolmele piirkonnale kuhu NATO edasi laieneda võiks: Põhjamaad, endised Nõukogude Liidu liiduvabariigid ja Balkaniriigid. Peamise NATO välise takistusena käsitletakse Venemaa seisukohti NATO laienemise osas. Eesmärkidest tulenevalt püstitati uurimisküsimuseks: „Milline on riigikaitsega lähedalt seotud inimeste arvamus NATO edasise laienemise võimalikkuse osas ja milliseid riike peetakse potentsiaalseteks uuteks NATO liikmesriikideks?“

Uuringu läbiviimiseks kasutati kvantitatiivset uurimismeetodit. Andmete kogumiseks viidi läbi veebipõhine küsitlus, millele vastas 133 inimest. Saadud andmeid analüüsiti aritmeetilise keskmise, standardhälbe ja protsentanalüüsi abil.

Uuringust selgus, et 75,2% vastanutest usub NATO edasise laienemise võimalikkusesse ning Likerti 5-palli skaala abil mõõdetud Venemaa agressiooni ohtu NATO laienemise puhul hinnati keskmiselt hindegaga 2,69.

Võtmesõnad: NATO laienemine, Venemaa, julgeolek, heidutus, NATO eesmärgid, Müncheni Julgeolekukonverents, Balkani riigid, Põhjamaad

SISSEJUHATUS

Tänapäeva julgeolekuolukord on pingeline – kui külma sõja ajal võis jagada maailma põhimõtteliselt kaheks: lääs ja ida, siis praegusel hetkel on osapooli oluliselt rohkem. Ühest küljest on läänemaailma peamiseks oponendiks endiselt teistsuguseid väärtusi hindavad riigid Venemaa ja Hiina, kuid üha enam kerkivad esile globaalsed ohud, näiteks rahvusvaheline terrorism. NATO skeptikud on väitnud, et organisatsioon kaotas külma sõja lõpuga oma eksisteerimise vajaduse, kuid samas on NATO ainus organisatsioon, mis on tänapäeval valmis kollektiivselt võitlema rahvusvahelise terrorismiga. NATO laienemine uutesse riikidesse tooks ühest küljest stabiilsust, kuid teisest küljest võib see tähendada ka uute konfliktide teket, millega organisatsioon peaks olema valmis tegelema artikkel 5 alustel.

Venemaa sekkumised Gruusias ja Ukrainas näitavad, et Venemaa on valmis tegutsema oma huvide kaitsmise nimel. Kuna NATO ei soovi Venemaaga konflikti astuda, on tõenäoliselt laienemine nendesse riikidesse praegusel hetkel välistatud. Samas on suurenenud Soome ja Rootsi elanike huvi NATOga liitumise osas ning samuti on astunud samme liitumise osas ka mitmed Balkani piirkonna riigid. Kahtlemata on NATO edasine laienemine oluliseks mõjuteguriks globaalses julgeolekus ning sellest tulenevalt uurib autor millised probleemid kaasneksid NATO laienemisega.

Lõputöö eesmärk on uurida, kui tõenäoliseks peavad riigikaitsega lähedalt seotud inimesed, eeskätt kaitseväelased, NATO edasist laienemist 21. sajandi esimeses pooles. Riigikaitsega lähedalt seotud inimeste all peab autor antud töös silmas kaitseväelasi, Kaitseväe töötajaid, Kaitseväe Ühendatud Õppeasutuste õppureid ning kaitseliitlasi. Sellest tulenevalt püstitas autor uurimisküsimuse:

Milline on riigikaitsega lähedalt seotud inimeste arvamus NATO edasise laienemise võimalikkuse osas ja milliseid riike peetakse potentsiaalseteks uuteks NATO liikmesriikideks?

Selleks, et välja selgitada riigikaitsega lähedalt seotud inimeste arvamust NATO edasise laienemise võimalikkuse osas, viidi andmete kogumiseks läbi veebipõhine küsitlus, milles

osales 133 inimest. Küsimustik oli avatud 23 päeva vahemikus 24. aprill – 16. mai 2017 ja see oli ülesseatud Kaitseväe siseveebi. Aktiivsemalt jagati küsitlust Kaitseväe Peastaabi, Kaitseväe Ühendatud Õppeasutuste ja Toetuse väejuhatuse üksustega. Lõplik valim koosnes 133 inimesest, kes jäid vanusevahemikku 20 – 61. Vastajate hulgas olid ülekaalus mehed, täpsemalt osales küsitluses 111 meest (83,5%) ja 22 naist (16,5%). Enamus vastajatest (66,2%) olid kõrgharidusega ning kõige rohkem vastajaid töötas Kaitseväes (82%).

Käesolev bakalaureusetöö on ülesehituselt jaotatud kolmeks peatükiks. Esimene peatükk keskendub NATOle üldiselt, selle eesmärkidele ning nende muutumisele läbi aastate. Samuti kirjeldatakse NATO seniseid laienemisi ning pööratakse tähelepanu NATO laienemise protsessile. Lisaks käsitletakse vastuseisu NATO laienemistele üldiselt. Teine peatükk keskendub erinevatele piirkondadele kuhu NATO võiks edasi laieneda, täpsemalt Põhjamaad, endised Nõukogude Liidu liiduvabariigid ja Balkani riigid. Peatükis käsitletakse probleeme, mis kaasneksid nende riikide liitumisel ning samuti nende riikide olulisust NATOle. Kolmandas peatükis keskendutakse läbiviidud uuringule. Peatükis on täpsemalt lahti kirjutatud uuringu meetoodika ning esitletakse uuringu tulemusi. Lõpetuseks tutvustatakse tehtud järeldusi NATO edasise laienemise osas.

Autor soovib tänada juhendajat Holger Mölderit, kelle nõuanded olid abiks bakalaureusetöö koostamisel.

1. NATOST ÜLDISELT

Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsioon ehk NATO asutati 1949. aastal 4. aprillil kaheteistkümne riigi poolt allkirjastatud Washingtoni lepinguga. Leping pani aluse riikide vahelisele kollektiivkaitsel, millest tulenevalt rünnak ühe liikmesriigi vastu on rünnak terve organisatsiooni vastu. Washingtoni lepingu ühiskaitse põhimõte toetub ÜRO harta 51. artiklile mille kohaselt on riikidel rünnaku korral õigus individuaalsele ja kollektiivsele kaitsele, kuni ÜRO Julgeolekunõukogu on võtnud kasutusele meetmed rahvusvahelise rahu ja julgeoleku tagamiseks. Peale kollektiivse kaitse eesmärgi sõnastab Washingtoni leping ka teisi koostööks olulisi põhimõtteid ja kehtestab uute liikmesriikide vastuvõtmise korra. (Eesti NATO ühing)

Washingtoni lepingu preambula (Põhja-Atlandi leping):

Käesoleva lepingu osalised kinnitavad oma usku Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni harta eesmärkidesse ja põhimõtetesse ning soovi elada rahu kõigi rahvaste ja valitsustega. Nad on kindlalt otsustanud kaitsta oma rahvaste vabadust, ühispärandit ja ühiskonda, mis rajaneb demokraatia, isikuvabaduse ja õiguse ülimume põhimõtetel. Nad püüavad soodustada Põhja-Atlandi piirkonna stabiilsust ja heaolu. Nad on otsustanud ühendada oma jõupingutused kollektiivse kaitse ning rahu ja julgeoleku säilitamise nimel. (Ibid.)

1.1. NATO eesmärgid ja nende muutumine läbi aegade

Autori arvates on oluline, mõistmaks NATO loomist, pöörata tähelepanu asjaoludele, et Euroopa oli 1940ndate aastate lõpuks kahest ilmasõjast räsitud ja Lääne-Euroopa riikide kõrval oli kommunistlik Nõukogude Liit eesotsas Staliniga, mis muutis Lääne-Euroopa riigid haavatavaks. Lisaks olid Ameerika Ühendriigid jäänud mõlemas maailmasõjas neutraalseks

kuni neid rünnati Saksa allveelaevade poolt Esimese Maailmasõja ajal Põhja-Atlandi ookeanis ja Jaapani sõjalennukite poolt Teise Maailmasõja ajal Pearl Harbouris. Seega polnud kindel, kas USA tuleb Lääne-Euroopa riikidele appi Nõukogude Liidu agressiooni korral ning võib järeltada, et Lääne-Euroopa riigid otsisid võimalust luua liit USAga tagamaks rahu ja stabiilsust Euroopas.

1948. aasta suvel Washingtonis toimunud kohtumistel olid Euroopa poolt esindatud ainult Lääneliidu liikmesriigid ja kui nad oleksid saanud oma tahtmise, siis NATO oleks koosnenud seitsmest riigist – Lääneliidu liikmesriigid (Prantsusmaa, Suurbritannia, Belgia, Holland ja Luksemburg) ning Ameerika Ühendriigid ja Kanada. (Schmidt 2001, 194)

Euroopa liitlaste jaoks polnud Kanada osalus liidus kuigi oluline kuna sõjalist abi oodati eeskätt USA poolt. Samas, aga oli Kanada kaasamine oluline NATO toetajate jaoks hajutamaks süüdistusi seoses Ameerika isolatsioonipoliitika lõpetamise osas. Kanada kaasamine aitas teha liidust rohkem Atlandi piirkonna organisatsiooni, kui Euroopale keskenduva organisatsiooni. (Ibid.)

Kui 1948. aastal osalesid läbirääkimistel seitse riiki, siis lõplik liitlaste arv, kes kirjutasid alla Washingtoni lepingule 4. aprillil 1949, oli kaksteist. USA soovil, ilma Lääneliidu liikmete suurema toetuseta, liitusid lepinguga veel viis riiki. Norra ja Island omasid olulist positsiooni Põhja-Atlandil nagu ka Taani alla kuuluv Gröönimaa. Itaalia, millel puudub seos Põhja-Atlandiga, liitumist toetas Prantsusmaa, et vähendada Põhja-Euroopa ülekaalu. Autoritaarses Portugalis puudus demokraatia, kuid Assoori saared Põhja-Atlandi ookeanis olid oluliseks lüliliks Ameerika ja Euroopa vahel (Ibid. 194-195)

Autori arvates oli NATO peamine eesmärk külma sõja ajal peatada Nõukogude Liidu võimalik sissetung ning hoida rahu ja stabiilsust Euroopas. Kuna enamus NATO suurvõimudest olid Teise maailmasõja võitnud riikide poolel, tegi see NATOst suurima jõu Põhja-Atlandi piirkonnas, kus organisatsioon külma sõja ajal tegutses. Kuna NATO oli teistest jõududest nii palju tugevam, siis õnnestus organisatsioonil säilitada stabiilsus Euroopas terve külma sõja vältel ning seda iseloomustab fakt, et NATO ei osalenud üheski sõjalises konfliktis enne Nõukogude Liidu lagunemist ja külma sõja lõppu. Samas tuleb mainida, et külma sõja ajal oli ida ja lääne vahelistes suhetes nii tõuse kui ka mõõnasid, mis jätsid jälje organisatsioonile ning riikidevahelistele suhetele ja sõjategevus toimus kolmandate riikide territooriumitel.

Külma sõja ajal peeti NATOt ühemõõtmeliseks sõjaliseks alliansiks, eesmärgiga peatada Nõukogude Liidu rünnak Lääne-Euroopale. Seetõttu paljud ei uskunud, et NATO

jätkab tegevust pärast külma sõja võitu, Nõukogude Liidu lagunemist. John. J. Mearsheimer pakkus 1990. aastal välja ajakirjas *International Security*, et NATO kaotas külma Sõja lõpuga oma eksisteerimise põhimõtte (raison d'être) ja laguneb koos Varssavi paktiga. Tema sõnade järgi oli Nõukogude Liit ainus supervõim, mis võis tõsiselt ohustada Euroopat ja hirm selle ees hoidis NATOt koos. (Moore 2007, 9-10)

Samal teemal võttis sõna ka Owen Harris aastal 1993, kui väitis, et poliitiline lääts pole mitte ise välja kujunenud vaid liitlaste poolt ellu kutsutud. Idapoolse ohu tõttu loodi lääneriikide ühendus ning see oht hoidis seda ühendust ka koos. Harrise arvates oli väga kaheldav, et NATO jätkab eksisteerimist pärast ühise vaenlase kadumist. (Ibid.)

Samas on NATO pooldajad seisukohtadel, et NATO on säilitanud oma asjakohasuse tänu organisatsiooni arengule külma sõja ajal: traditsioonilisest militaaralliansist, kollektiivkaitse tarbeks, poliitilis-sõjalisse julgeoleku kaitsmise organisatsiooni ulatusliku bürokraatia ja kompleksse otsustusprotsessiga. Nende arvates ei mõista NATO skeptikud organisatsiooni olulisust tänapäeval, kuna keskenduvad liiga palju NATO sõjalisele funktsioonile ja geograafilistele piirangutele (Ibid.)

Müncheni Julgeolekukonverentsil 2017. aastal sõnas USA asepresident Michael Richard Pence, et Nõukogude Liidu lagunemine viitas rahu ja õitsengu tekkimisele mõlemal pool Atlandi ookeani, kuid ühe ajastu lõpp tähendas ainult järgmise ajastu algust – kommunismi lagunemisele järgnes uute vastaste ja ohtude teke. (Pence 2017)

Üldiselt kasutas NATO julgeoleku tagamisel 1990ndatel aastatel rohkem poliitilisi kui sõjalisi meetmeid. Ühistel eesmärkidel põhinevat dialoogi, koostööd ja partnerlust, nähti rahu võtmene tulevases sajandil. Kuigi NATO oli siiski pühendunud kollektiivkaitse missioonidele, sai uute poliitiliste institutsioonide loomine üha olulisemaks võrreldes sõjalise võimekuse arendamisega. NATO fookus jäi Euroopakeskseks hoolimata president Clintoni administratsiooni soovist laiendada NATO võimekust, et olla valmis uute globaalprobleemide jaoks. (Moore 2007, 33-35)

1999. aastal ametisse astunud NATO peasekretär George Robertson ütles, et NATO on arenenud passiivsest kaitseorganisatsioonist allianssi, mis tegeleb aktiivselt julgeoleku arendamisega üle Euroopa. (Ibid.)

Kuigi NATO oli pühendunud kollektiivkaitsele, oli uus julgeolekukontseptsioon vähem riigikeskne ning tihedalt seotud isikuõigustega. Tõepoolest, nagu kõik organisatsiooni tegevused, rahuvalvemissioonid Balkanile ja uued partnerlussuhted ning laienemine, näitasid,

ei hõlmanud julgeolek NATO jaoks ainult indiviidiõiguseid, vaid tähtsustas isikuvabadust rohkem kui riiki. Liberaalseid demokraatia väärtuseid, mida NATO kaitses külma sõja ajal, peetakse nüüd normiks, mis peaks valitsema terves Euroopas ja isegi väljaspool selle territooriumit. (Moore 2007, 33-35)

1990ndatel mõjutas NATO Euroopa riike lahendama pikaajaseid etnilisi ja piirialaseid küsimusi rõhutades, et nende probleemide mõjutab oluliselt otsuseid liikmelisuse osas NATO-s. Suuresti tänu sellele sõlmis Ungari Rumeeniaga 1995. aastal ja Slovakkia 1996. aastal lepingu, et sisse seada meetmeid seoses suurte ungarlaste vähemustega mõlemas riigis. Samuti allkirjastasid Rumeenia ja Poola lepingud Ukrainaga seoses piirialaste ja vastastikuste süüdistamiste küsimustega. Tšehhi tegi suure sammu Saksamaaga suhete parandamise suunas 1997. aasta jaanuaris, kui mõlemad riigid allkirjastasid pikalt vaidluse all olnud deklaratsiooni, millega tunnustati üksteise vastu tehtud kuritegusid – natsikuriteod tšehhide vastu ja Tšehhoslovakkia poolne 2,5 miljoni sudeedisakslase väljasaatmine pärast Teist maailmasõda. Deklaratsiooni ajal lubas Saksamaa hõlbustada Tšehhi liitumist Euroopa Liidu ja NATOga. (Ibid., 62-63)

Kui Nõukogude Liidu lagunemisele järgnenud aastatel otsis NATO endale uut väljundit, milleks sai julgeoleku ja rahu tagamine ning demokraatia levitamine pigem diplomaatiliste meetmetega, siis 2001. aasta terrorirünnakud pakkusid NATOle taas võimaluse leida omale üks vaenlane, Al Qaeda, kelle vastu asuda tegutsema.

Just nagu Jaapani üllatusrünnak Hawaiiile 1941. aastal ja Nõukogude Liidu võimsuse kasvav oht Teise maailmasõja järel ühendasid Põhja-Ameerikat ja Euroopat, siis usuti, et terrorirünnakud Washingtonile ja New Yorkile annavad aluse NATO uuele tõusule. Rünnakud andsid võimaluse NATOle ja selle liikmetele näidata, et organisatsioon omas efektiivset ja olulist rolli ülemaailmses poliitikas. Kui Põhja-Ameerika ja Euroopa oleksid leidnud ühised pidepunktid identifitseerimiseks ja vastamiseks suurele ohule, poleks suuremat ohtu kui 11. septembri rünnak suudetud luua. (Rupp 2006, 93)

2001. aasta 11. ja 12. septembril, NATO peakontoris, sattusid riigid, kes kahtlesid NATO artikkel 5 käivitamises, peasekretäri Robertsoni surve alla. Robertson oli kindel, et organisatsioon peab käituma otsustavalt ja julgelt. Robertson väitis liitlastele, et artikkel 5 käivitamine ei vii tingimata üksikuid liikmeid ega allianssi, kui tervikut, sõtta. Vastuseks küsimustele kas artikkel 5 kohustaks ühist rünnakut, vastas peasekretär, et riik, mida rünnati

peab ise otsustama kas ta kutsub teisi appi. Hoolimata mõningate liikmete kahtlustest otsustati 12. septembril esimest korda ajaloos käivitada NATO artikkel 5. (Rupp 2006, 96)

NATO diplomaadid ja USA valitsus tervitasid artikkel 5 käivitamist kui väga olulist pretsedenditut käiku. Samas, järgnevatel päevadel olid mitmed liitlased ebakindlad oma avalikes ütlustes. Prantsuse peaminister Lionel Jospin selgitas, et prantslaste humanne, poliitiline ja funktsionaalne kaastunne USAle ei võõranda meid suveräänsusest ja vabadusest teha ise otsuseid. Kui Prantsusmaa välisministrilt Hubert Vedrinelt küsiti kas Prantsusmaa liitub USA sõjaliste operatsioonidega, vastas minister, et artikkel 5 ei keela iga liikme otsustusvabadust. Brüsselis ütles Belgia välisminister Louis Michel kindlalt, et Belgia ei ole sõjas. (Ibid.)

Autori arvates oli üheks oluliseks põhjuseks artikkel 5 käivitamise eriarvamustel asjaolu, et USA-d ei rünnanud mitte riik, vaid terroristlik organisatsioon al-Qaeda. Kuna al-Qaeda-d puuduvad kindlad territoriaalsed piirid ning see tegutseb mitmes eri riigis, siis on oluliselt keerulisem sõdida selle, kui näiteks mõne konkreetse riigi vastu. Lisaks leiab autor, et NATO ei olnud selleks ajaks veel piisavalt hästi enda jaoks lahti mõtestanud oma positsiooni külma sõja järgsel perioodil.

Paljud kritiseerisid Bushi administratsiooni, et nad ei kaasanud NATO-t täielikult Talibani ja Al Qaeda vastasesse sõjalisse operatsiooni. Bushi valitsus aga nägi Euroopat vastumeelse geopoliitilise partnerina, mida tõestas mõne NATO liitlasriigi vaoshoitus antud olukorras. (Rupp 2006, 96)

Kuni 2001. aasta rünnakuteni ei nähtud NATO-s terrorismi suure julgeolekumurena. Kuigi 1999. aasta strateegilises kontseptsioonis oli tunnistatud terrorismi külma sõja järgse uue ohuna, pöörasid liitlased sellele enne 11. septembri terrorirünnakuid vähe tähelepanu. Sellest ajast alates on organisatsioon 2002. aasta Praha ja 2004. aasta Istanbuli tippkohtumistel saanud poliitiliste juhiste tõukel püüdnud kaasa aidata rahvusvahelise üldsuse terrorismivastasele võitlusele. (De Mora-Figueroa 2005)

2017. aasta veebruaris toimunud Müncheni Julgeolekukonverentsil oli üheks paneeldiskussiooni teemaks NATO tulevik, kas organisatsioon on iganenud või oluline. Suurbritannia kaitseminister Michael Cathel Fallon leidis, et NATO on praegusel hetkel äärmiselt oluline, kuid selleks, et jääda oluliseks peab NATO muutuma ärksamaks, kiiremini reageerivamaks, et olla valmis võitlemiseks terrorismi, Venemaa agressiooni, hübriidsõja ning küberrünnakutega. (Müncheni Julgeolekukonverents 2017, 5:20)

Türgi kaitseminister Fikri Işık leiab, et NATO peamised ülesanded, kaitse ja heidutus, pole enam piisavad. Peab pidevalt tegelema uute ohtudega - kui me ei suuda võidelda terrorismiga globaalsel tasemel, siis me kaotame selle võitluse. Sellest seisukohast pole NATO kindlasti iganenud, vaid tuleks anda NATOle suurem mandaat sekkumiseks. Kaitseminister selgitas, Türki näitel, et tänapäeval seisavad riigid silmitsi mitmesuguste erinevate ohtudega, millega pole võimalik ühelgi riigil üksinda tegeleda. Seetõttu pole riikide vaheline jõudude ühendamine mitte eelistus, vaid kohustus ning NATO on selle jaoks sobilik organisatsioon. (Müncheni Julgeolekukonverents 2017, 27:45)

1.2. NATO senised laienemised

NATO laienemine oli pidevaks probleemiks NATO ja Nõukogude Liidu vahelistes suhetes külma sõja ajal, kuid eriti teravalt pärast Nõukogude Liidu lagunemist ja Venemaa Föderatsiooni tekkimist. Autori arvates näeb Venemaa NATO laienemist samamoodi nagu liitlasväed näevad näiteks Venemaa tungimist Ukrainasse, Krimmi. Põhimõtteliselt on mõlema puhul tegemist oma mõjuala suurendamisega. Ühel puhul küll vabatahtlikult ja teisel vägivaldselt. Krimmi anneksioon 2014. aastal oli ka suuresti tingitud just Ukraina lähenemisest NATOle ja Euroopa Liidule ja hirmust kaotada strateegiline kontroll Mustal merel.

Kreeka ja Türki liitumine NATOga 1952. aastal oli märkimisväärne. Riikide liitumine oli NATO jaoks oluline suurendamiseks oma julgeolekuvõrku väljapoole Euroopa keskosast ning sellega suurendamiseks Euroopa julgeolekut. Kuna organisatsioon oli alles kolm aastat tegutsenud, siis võib seda käsitleda ka kui perioodi, mil organisatsioon mõtestas enda jaoks lahti kus ja mis alustel ta tegutseb. (Smith 2000, 87-88) Kreeka ja Türki vastu võtmisega NATOsse sai organisatsioon endale väärtuslikud tugipunktid Vahemere ja Musta mere ääres.

Lääne-Saksamaa liitumine NATOga 1955. aastal oli NATO jaoks oluline, et liita Lääne-Saksamaa Lääne-Euroopa riikide süsteemi ja taastada Lääne-Saksamaa stabiilse ja rahuliku riigina. Samas kuna paljud sakslased nägid Saksamaad siiski ühtse riigina ning lootsid selle ühendamist, siis välistas NATOga liitumine kahe riigi liitmise (Ibid., 120), sest Ida-Saksamaa kuulus Nõukogude Liidu alla.

Hispaania liitus NATOga keerulisel perioodil kui organisatsioonis esines mitmeid sisekonflikte. Kuigi liitumine toimus 1982. aastal, algas Hispaania liitmine juba oluliselt varem

ning samas ka jätkus veel peale 1982. aastat. Seetõttu on liitumine unikaalne külma sõja perioodil toimunud liitumiste seas ning sarnaneb külma sõja järgsetele laienemistele.

1995. aastal võeti NATO vastu kriteeriumid millele liikmeks pürgiv riik peab vastama. Samas ei tähenda kriteeriumite täitmine kindlat liikmelisust organisatsioonis. Liikmesriigid jätavad endale vabaduse kutsuda organisatsiooni riigid, mille liitumine suurendab julgeolekut ja stabiilsust Põhja-Atlandi regioonis. Kriteeriumite alusel peavad riigis olema: (Szayna 2001, 15-17)

- Toimiv poliitiline süsteem (koos vabade ja ausate valimistega, isikuvabaduse ja seadustekogumiga) ja turumajandus
- Demokraatial põhinevad tsiviil-militaar suhted
- Vähemuste kohtlemine vastavalt OSCE nõuetele
- Lahendused vaidlustele naaberriikidele ja pühendumus rahvusvahelisi vaidlusi rahumeelselt lahendada
- Sõjaline panus allianssi ja valmisolek teha samme koostöövõime arendamiseks teiste liitlastega

Liitumiskriteeriumite loomisega mõjutas NATO liikmeks pürgijaid oma riike demokraatiseerima. See on hea näide selle kohta kuidas NATO suurendab oma mõjuvõimu kasutades poliitilisi mõjutusvahendeid samas luues endale sobiliku riigikorraga riike, mida tõestab omakorda NATO laienemine 2004. aastal.

Tšehhi, Ungari ja Poola liitusid NATOga 1999. aastal. Lisaks võttis NATO samal aastal vastu uue strateegilise doktriini, mille alusel nähti NATO tulevikus tegutsemas ka väljaspool oma liikmesriike kui selleks pidi vajadus tekkima. (Hale, Sakwa, White 2010, 238). 1999. aastal võeti kasutusele ka NATO liikmelisuse tegevuskava (MAP), mille eesmärk on toetada liikmeks pürgivaid riike toetades neid eesmärkide täitmise osas. Programmis osalemine oli abiks seitsmele 2004. aastal NATOga liitunud riigile. (Membership Action...)

Seni suurim NATO laienemine toimus aastal 2004, kui liitusid Eesti, Läti, Leedu, Bulgaaria, Rumeenia, Slovakkia ja Sloveenia. Kui 1999. aastal liitunud riigid olid head näited sellest, kuidas riigid täitsid NATO poolt seatud kriteeriume, siis 2004 liitunud riikidel tekkis probleeme nõuete täitmisega, eriti pidades silmas sõjalist panust NATOsse. Kuigi sõjaline panus NATOsse näib peamise kriteeriumina liikmestaatuse omistamisel, siis 2004. aastal liitunud riikide liitumise kasu kahvatus eelneval laienemisel liitunud riikide kõrval. (Ivanov 2011, 65)

Kuigi 2004. aastal liitunud riikide panus Põhja-Atlandi regiooni julgeolekusse ja stabiilsusse on väike, siis tuleb vaadata nende pühendumust rahu ja demokraatia saavutamisele, mis aitab stabiliseerida Kesk- ja Ida-Euroopa piirkonda. Organisatsioonina, mis on suurendanud oma liikmete arvu kaheteistkümnelt kahekümne kuuele, on NATO saanud aru, et sama oluline on kaasata riike, mis edendavad julgeolekut läbi ühise poliitika ja ideoloogiliste uskumustega, kui neid riike, mis panustavad relvajõududega. See võib saada olulisemaks aspektiks tulevaste laienemiste puhul, kuna nende riikide arv, mis suudavad täita 1995. aastal seatud kriteeriume, on vähenemas. (Ivanov 2011, 65)

Samas tuleb ära märkida, et ilma Bushi administratsiooni toetuseta NATO laienemisele Balti riikidesse, poleks juhtivad Lääne-Euroopa NATO liikmesriigid toetanud organisatsiooni laienemist Balti riikidesse. (Lienev, Trenin 2003, 188)

2009. aastal NATO viimase, ehk kuuenda, laienemise raames liitusid organisatsiooniga Albaania ja Horvaatia.

Uuringufirma Rand analüüsi järgi on praegune NATO piir Venemaaga peaaegu sama pikk kui oli piir Ida- ja Lääne-Saksamaa vahel Nõukogude Liidu perioodil, kuid vägede arv piirkonnas on oluliselt väiksem kui külma sõja ajal. Lisaks leitakse, et Venemaa jaoks võtab Tallinna ja Riia alla jõudmine aega maksimaalselt 60 tundi, millele oleks praegusel hetkel NATOl keeruline vastata. (Reinforcing Deterrence...)

Autori arvates võib kohati mõista NATO laienemist Balti riikidesse kui NATO jaoks puhverala loomist Kesk-Euroopa ja Venemaa vahele. Nii ollakse valmis Venemaa rünnaku puhul kiiresti koondama suuremaid jõude Kesk-Euroopa piirkonda. Teise maailmasõja eel oli Nõukogude Liit töötanud välja BT tankimudeli, millega oli võimalik läbida roomikutel raskemat pinnast ning roomikute eemaldamisel ratastel kiirteid. Kuna Hitler oli Teise maailmasõja ajaks arendanud välja märkimisväärse teedevõrgustiku, siis on autori arvates üsna selge, et BT-tüüpi tankid olid mõeldud just Kesk- ja Lääne-Euroopa ründamiseks. Roomikutel oli võimalik kiiresti läbida Ida-Euroopa ning seejärel liikuda suurtel kiirustel kiirteedel.

1.3. Vastuseis NATO laienemisele

Autori arvates on suurimaks NATO laienemise vastaseks Venemaa. Riik kaotas küll suure osa oma mõjuvõimust pärast külma sõda, kuid säilitas osaliselt siiski hegemooni staatuse

endistes liiduvabariikides, suuresti tänu vene elanikkonna osakaalule nendes riikides, ja teistes ühise ideoloogiaga riikides. NATO edasine laienemine muudaks julgeolekuolukorra ida ja lääne suhetes veelgi pingelisemaks kui see praegu on.

NATO laienemine Ida-Euroopasse on pärast külma sõja lõppu olnud alati kriitika all Venemaa poolelt. Mõneti küll survestatuna riikliku julgeoleku poolt, väljendas ka Boriss Jeltsin 1993. aastal pahameelt seoses Poola ja Tšehhi potentsiaalse liitumisega. (Cohen 1993) Diplomaatide arvates oli see meeldetuletus, et ka Venemaa oli avaldanud soovi liituda NATOga ning Tšehhi ja Poola liitmine ühendusse ilma Venemaa kaasamiseta oli president Jeltsini jaoks mitteaktsepteeritav. (Ibid.)

Ka president Putin on käinud välja intervjuus BBC reporteri David Frostiga aastal 2000, et Venemaa on valmis suuremaks integreerumiseks NATOga, kuid ainult võrdse partnerluse tingimustes. Kui reporter temalt selle peale küsis kas Venemaa peaks liituma NATOga, vastas president, et ta ei näe põhjust miks mitte. Samas, aga lisas ta hoiatusena, et igasugune püüdlus jätta Venemaa välja organisatsiooni idapoolse laienemise debattidest provotseeriks vastuseisu. (Meier 2008) NATOga liitumise teema võeti üles ka president Putini kohtumisel president Clintoniga samal aastal. NATOga liitumine oleks Venemaa jaoks tähendanud suuremat koostööd läänega, kuid veelgi olulisemalt, oleks andnud Venemaale vetoõiguse organisatsioonis ning seeläbi ära hoida NATO sekkumist olukordades, mille vastu Venemaa on, nagu näiteks pommitamine Serbias. (Levine 2008)

Kui Venemaa on alati NATO igasuguse idapoolse laienemise vastu olnud, siis Balti riikide võimalik liitumine NATOga põhjustas Venemaa-poolset suurt pahameelt kuna tegemist oli endise Nõukogude Liidu liiduvabariikidega. (Lienev, Trenin 2003, 187) Balti riikide liitumine NATOga tähendas Venemaa jaoks Kaliningradi oblasti isolatsiooni, pikka piiri NATOga ja liitlasvägede võimalikku paigutamist ründe kaugusele Peterburist. (Ibid.) Balti riigid on seni ainsad NATOga liitunud endised Nõukogude Liidu liiduvabariigid.

USA endine suursaadik NATOs, Douglas Lute, on öelnud 2016. aastal, et NATO laienemine lähitulevikus pole võimalik kuna kardetakse, et see võib muuta Venemaa ebastabiilseks. 2015. aasta detsembris kutsus NATO endaga liituma Montenegrot, mis põhjustas tugevat vastasseisu Moskvast, mis on igasuguse NATO laienemise vastu endistesse kommunistlikesse riikidesse Ida- ja Kagu-Euroopas. Lute'i sõnul on NATO küll avatud uutele liikmetele, kuid liitumisega peavad nõustuma kõik 28 liitlast ning sellel on vähene tõenäosus.

Lisaks leiab ta, et pole võimalik saavutada konsensust lähitulevikus Gruusia või Ukraina liitumise osas. (No Chance...)

2. NATO POTENTSAALSED EDASISED LAIENEMISED

Järgnevas peatükis keskendub autor NATO potentsiaalsetele edasistele laienemistele endistesse Nõukogude Liidu liiduvabariikidesse, Gruusiasse ja Ukrainasse; Põhjamaadesse, Soome ja Rootsi ning Balkani riikidesse, Montenegrosse, Makedooniasse, Bosnia ja Hertsegoviinasse ja Serbiasse. Tuginedes allikatele analüüsib autor potentsiaalset laienemist ning selle mõju rahvusvahelisele julgeolekule ja stabiilsusele. Autor käsitleb potentsiaalsete uute liikmesriikide puhul peamiste faktoritena riikide strateegilist asukohta, sõjalist võimekust (kaitsekulutuste osakaal SKPst), majanduslikku olukorda (SKP inimese kohta ostujõu pariteedi alustel) ja senist koostööd või kokkupuudet NATOga.

2.1. NATO laienemine Gruusiasse ja Ukrainasse

Kui NATO laienemine on Venemaa jaoks olnud probleemiks, siis eriti suurt vastuseisu on näidanud Venemaa üles just laienemiste puhul endistesse Nõukogude Liidu liiduvabariikidesse, mida tõestab asjaolu, et NATOga on liitunud endistest liiduvabariikidest vaid Eesti, Läti ja Leedu. Autor leiab, et ühest küljest on see tingitud asjaolust, et NATO liikmesriigid ei soovi Venemaad ärritada ning seetõttu on nende poolt soov uusi liikmeid leida vähene. Kuid samas mängib olulist rolli ka ühise mineviku tõttu Venemaa poolne mõjuvõim endistes liiduvabariikides.

Mõnede analüütikute arvates provotseeris Venemaa Gruusiat 2008. aastal eesmärgiga lõpetada Gruusia edenemist NATO liikmelisuse osas. Venemaa muret seoses NATO laienemisega käsitleti Venemaa Föderatsiooni 2010. aasta sõjalises doktriinis, mis kirjeldab NATOt kui sõjalist ohtu, mis püüdleb omistama globaalset funktsiooni rikkudes rahvusvahelist seadust (autori arvates vihje NATO sekkumisele Jugoslaavias) ja viies NATO liikmesriikide

sõjalist infrastruktuuri Venemaale lähemale, k.a. liidu suurendamise teel. (Herd, Kriendler 2013, 90) 2011. aastal, ütles Venemaa NATO saadik Dimitri Rogozin, et sõda Liibüas tähendab liidu idapoolse laienemise lõppu ja lõunapoolse laienemise algust (Ibid., 90).

2008. aasta NATO tippkohtumisel Bukarestis otsustasid liidu juhid, et Gruusiast saab NATO liige kui see täidab kõik vajalikud nõudmised. (NATO Enlargement...) Autori arvates on oluline märkida, et Bukaresti kohtumine toimus aprillis, vahetult enne Venemaa tungimist Gruusiasse 2008. aasta augustis.

2014. aastal otsustasid NATO liitlased, et Gruusia ei saa ametlikku kutset liitumaks NATO liikmelisuse tegevusplaaniga (MAP), et ära hoida vastasseisu Moskvaga seoses liidu laienemisega Venemaa naaberriikidesse. Selle asemel otsustasid liitlased alustada Gruusiaga mitmekülgset koostööpaketti, mis aitaks Gruusial liikuda lähemale liitumaks NATOga. Kuigi Anders Fogh Rasmussen väitis, et NATO üks jääb avatuks uute liikmete jaoks ja mitte ühelgi liiduvälisel riigil pole vetot NATO laienemise osas, ütlesid NATO diplomaadid, et Krimmi anneksioon Venemaa poolt ja riigi vastuseis NATO laienemisele oli mõjutanud debatti Gruusia liikmelisuse osas. (Croft 2014)

Gruusia paikneb NATO jaoks geograafiliselt keerulises paigas, riiki ühendab veidi üle 250 km pikkune riigipiir NATO liikmesriigi Türgiga, samas on riigipiiri pikkus Venemaaga ligi 900 km. See muudab autori arvates Gruusia kaitsmise NATO jaoks oluliselt keerulisemaks. Gruusia kaitsekulutused moodustasid 2015. aastal SKPst 2,3% (The World Bank), seega täidaks riik NATO siseselt seatud 2% SKPst kriteeriumit. Riigi 2016. aasta ennustatud SKP inimese kohta oli 10 100\$ (The World Factbook), mis jääb allapoole 2016. aasta ennustatud maailma keskmist SKPd inimese kohta – 16 329\$ (List of...). Gruusia ja NATO vaheline koostöö on toimunud peamiselt läbi kaitsealase koostöö Kosovos ja NATO missiooni Afganistanis. Samuti osaleb Gruusia NATO reageerimisüksuses NRF (Relations with Georgia).

Ukraina ja NATO vaheline partnerlus põhineb 1997. aastal sõlmitud eripartnerlushartal, millega loodi alaline NATO-Ukraina komisjon. Ukraina on panustanud rahu tagamise ning seda tõestab osalus kõikides NATO rahutagamisoperatsioonides. Ukraina valitsused on olnud erinevatel seisukohtadel NATOga liitumise suhtes – 2008. aastal taotleti liikmelisuse tegevuskava, samas 2010. aastal rõhutati iseseisvust blokist. (NATO partnerlussuhted...) 2010. aastal kehtestas Ukraina president Viktor Janukovõtš seaduse mille alusel ei tohtinud riik kuuluda mitte ühessegi sõjaorganisatsiooni. (Ukraine's parliament...) Venemaa agressiooni

tagajärjel, 2014. aastal, tühistas Ukraina parlament 2010. aastal kehtestatud seaduse (Ukraine Overturns...), mistõttu on nüüd Ukraina poolt tehtud jälle võimalikuks liitumine NATOga.

NATO avatud ukse poliitika järgi on igal Euroopa riigil, mis täidab liidu kriteeriumid ja panustab transatlantilisse julgeolekusse, võimalik kandideerida organisatsiooni liikmeks, kuid see ei tähenda automaatselt liitumist. Uue liikme vastu võtmise otsus nõuab konsensust. (Ibid.) Liitumise muudaks keeruliseks asjaolu, et praegusel hetkel pole NATOs tugevat toetust Ukraina liikmeks võtmise osas. Pigem kaalutakse antud hetkel Ukraina liitumisega seoses tekkivaid tagajärgi palju rohkem kui varasemalt, sest varasemate liitumiste puhul oli NATO vastamisi Venemaaga, keda usuti tahtvat olla partner läänega. 2014. aasta sündmused näitasid, et NATO liikmed peavad olema valmis artikkel 5 käivitamiseks. (Ibid.)

Ukraina asub strateegiliselt olulises kohas nii NATO kui ka Venemaa jaoks, ühest küljest on oluline Ukraina pikk piir Musta merega, kuid samuti suureneks Ukraina liitumisel NATOga organisatsiooni ja Venemaa vaheline maismaapiir, mis oleks kahtlemata probleemiks Venemaa jaoks. Suuresti tulenevalt Ukrainas toimunud sõjalisele tegevusele, olid Ukraina kaitsekulutused 2015. aastal märkimisväärsed 4% SKPst (The World Bank), mis on suurem kui ükskõik millisel NATO liikmesriigil samal aastal (Defence expenditures...). Ukraina 2016. aasta ennustatud SKP inimese kohta oli 8 200\$ (The World Factbook), mis jääb oluliselt allapoole 2016. aasta ennustatud maailma keskmist SKPd inimese kohta – 16 329\$ (Statistics Times). Nagu ka Gruusia, on Ukraina osalenud NATO missioonidel Balkanil, Kosovos ja Bosnia ja Hertsegoviinas, ning samuti osalenud NATO missioonil Afganistaanis.

Autori arvates on hetkel vähetõenäoline, et NATO oleks valmis laienema endistesse Nõukogude Liidu liiduvabariikidesse. Venemaa on näidanud oma osalusega Gruusia sõjas 2008. aastal, Krimmi annekteerimise ja sõjalise sekkumisega Ukrainas, et riik on valmis reageerima oma huvide kaitseks. Need sammud Venemaa poolt on mõjunud autori arvates heidutusena NATO liikmesriikidele. Juhul kui NATO peaks laienema Ukrainasse või Gruusiasse, siis mõjutaks see kindlasti eeskätt nende riikide julgeolekut ja stabiilsust. NATO vägede ümber paigutamine liikmesriikide territooriumitel (näiteks liitlasväed Balti riikides) näitab Venemaale, et organisatsioon oleks tõenäoliselt valmis paigutama oma vägesid ka uutesse liikmesriikidesse. Seega suurendaks ka Venemaa oma vägede kohalolekut nende riikide piiri taga. Lisaks tuleb kindlasti arvestada ka venemeelsete kogukondadega endistes Nõukogude Liidu liiduvabariikides, kes on NATOga liitumise vastu.

2.2. NATO laienemine Põhjamaades

Ainsad Põhjamaad, mis pole veel NATO liikmed, on Soome ja Rootsi. Riigid moodustavad ühise strateegilise ruumi ning seetõttu on nende jaoks oluline teha otsuseid julgeolekualastel teemadel ühiselt (The Effects... 6). Ükskõik kumma riigi otsused mõjutavad teist riiki otseselt. Koostööd tehes omavad Soome ja Rootsi suuremat mõjuvõimu nii NATOst väljas kui ka NATO liikmetena. Samadel põhimõtetel liitusid riigid ühiselt 1995. aastal Euroopa Liiduga. Kui riigid otsustaksid erinevalt NATOga liitumise osas, tekiks sellest probleeme. (Ibid.)

Ainult Soome liitumisel NATOga tekiks olukord, kus Soome oleks NATO eelpost, mida ühendab teiste NATO riikidega ainult mägine ja raskesti läbitav piiriala Norraga. On keeruline kujutada ette olukorda, kus NATO abistaks Soomet ilma Rootsi territooriumit kasutamata. Vene sõjalaevastikul oleks lihtne lõigata ära ühendus lähima NATO liikmesriigi Eestiga kasutades Soome lahte. (Ibid. 55) Väidetavalt toob Venemaa õppuse Zapad 2017 raames Läänemerele Venemaa Põhjalaevastiku lipulaeva, tuumaristleja Pjotr Veliki ning tuumaallveelaeva Dmitri Donskoi (Kund 2017). Sõjanduseksperptide sõnul on tegemist Venemaa sõjalise jõu näitamisega NATOle olukorras, kus liitlaste pataljonid Balti riikides ja Poolas on saavutanud nõutud kaitsevõime. (Ibid.)

Soome sõjaline koostöö NATOga on tihe ning ekspertide arvates on Soome jõudmas olukorda, kus suurem koostöö NATOga ilma organisatsiooniga liitumiseta oleks võimatu. (The Effects... 41) Soome kaitseminister Jussi Niinistö ütles intervjuus aktuaalsele kaamerale, et Soome ei oleks tõenäoliselt valmis lubama Eestile appi tulevaid NATO vägesid oma territooriumile. Samas, aga ütles ta ka seda, et Soome lähtub Euroopa Liidu Lissaboni lepest ja sellest tulenevalt on valmis aitama Euroopa Liidu riiki juhul, kui see hätta satub. Täpsemalt millist abi see tähendab ei ole veel kindlaks määratud, kuid samas ei välistanud ta ka sõjalist abi. (Soome kaitseminister...)

Soome on osalenud NATO sõjalistes operatsioonides Kosovos, Bosnia ja Hertsegoviinas ja Afganistaanis. Samuti osaleb Soome NATO reageerimisjõududes (The Effects... 42) Samas, kui Soome otsustaks liituda NATOga, tuleks riigil suurendada oma panust kaitsevõimesse. 2016. aastal olid Soome kaitsekulutused 1,37% SKPst. (Share of...) Soome SKP inimese kohta ostujõu pariteedi alustel oli 2016. aastal hinnanguliselt 41 800\$ (The World

Factbook), mis on märkimisväärselt suurem kui 2016. aasta hinnanguline maailma keskmine SKP inimese kohta.

Ka Rootsi on panustanud aktiivselt NATO poolt juhitud operatsioonidesse. Esimest korda Bosnia ja Hertsegoviinas pataljoni suuruse üksusega 1995. aastal ja alates 1999. aastast on Rootsi toetanud Kosovo rahutagamisjõudusid. Samuti osales Rootsi Afganistaani missioonil ning panustas NATO missiooni Liibüas. Nagu Soome, osaleb ka Rootsi NATO reageerimisjõududes. (Relations with Sweden) Ka Rootsi kaitsekulutused jäävad allapoole NATOs kehtestatud normi 2% SKP-st, täpsemalt olid Rootsi kaitsekulutused 2015. aastal 1,1% SKPst. (Military expenditure...)

Soome ja Rootsi liitumine NATOga tooks kaasa suure geopoliitilise muutuse Euroopa kaardil. NATO ja Venemaa vaheline piir suureneks kaks korda ja Läänemerest, kui välja jätta osa Soome lahest ja Kaliningradi oblasti piirkond, saaks „NATO meri“. (The effects... 47) Mõlema riigi puhul on oluline märkida ka leiget rahvapoolset toetust NATOga liitumise osas. Rootsi uuringute agentuuri SvD uuringu alusel olid 49% rootslastest ja enamus soomlastest NATOga liitumise vastu (Wary of...).

Autori arvates oleks Soome ja Rootsi liitumine NATO jaoks strateegiliselt oluline laienemine, kuid samas muudaks see poliitilised suhted Venemaaga veelgi keerulisemaks kuna tõenäoliselt oponentriiks Venemaa tugevalt Läänemere muutmist n-ö NATO mereks. Eesti jaoks oleks autori arvates võib-olla isegi parem kui Soome ei liituks NATOga, sellega ei muutuks olukord siinses piirkonnas pingelisemaks, samas, aga Venemaa agressiooni puhul Eesti vastu oleks tõenäoliselt loota ka Soome abile Euroopa Liidu kaitsekoostöö raames.

2.3. NATO laienemine Balkani riikides

NATO liikmete seas on juba kuus Balkani poolsaare riiki; Albaania, Bulgaaria, Horvaatia, Kreeka, Rumeenia ja Sloveenia; millest kõik peale Kreeka liitusid NATOga 21. sajandi alguses. Mitmete rahvuste segunemise ja ühise mineviku tõttu on kutsutud seda piirkonda ka „Euroopa püssirohutunniks“. Balkani poolsaarel toimunud sõdade tõttu on

piirkond alati olnud NATO erilise tähelepanu all. Samas pole sealse elanikkonna suhtumine NATOsse olnud alati positiivne. (NATO ja...)

NATO puutus esimest korda piirkonnaga kokku 1992. aastal, Bosnia sõja algul, kui organisatsiooni välisministrid kohtusid Oslos. Ministrid väljendasid NATO tahet toetada NATO vahendite ja oskusteabega Euroopa Julgeoleku- ja Koostöökonverentsi egiidi all rahuvalveoperatsioone. Järgmise paari aasta jooksul olukorra eskaleerumise tõttu sekkuski NATO suuremalt olukorda ning 28. veebruaril 1994 tulistasid alliansi lennukid alla neli sõjalennukit, mis olid rikkunud lennukelutsooni Bosnia ja Hertsegoviina kohal. Pärast Bosnia ja Hertsegoviina rahulepingu sõlmimist 1995. aastal sai NATO ülesandeks ÜRO resolutsiooniga nr 1031 panna välja 60 000 sõdurist koosnev rahutagamisjõud, IFOR. (Ibid.)

. Jugoslaavia föderaalvabariigi pommitamine, mis algas 24. aprillil 1999. aastal, oli märkimisväärseks muutuseks NATO tegevuses. See oli esimene suurem NATO-väline konflikt, millesse organisatsioon sekkus jõuliselt ilma ÜRO Julgeolekunõukogu otsese toetuseta ning paljud on seadnud kahtluse alla ligi kolm kuud kestnud õhurünnakute legitiimsuse.

26. aprillil 1999. aastal, kaks päeva pärast õhurünnakute algust Jugoslaavias, andis Julgeolekunõukogu vähemalt kaudselt toetuse NATO rünnakule. Venemaa esitas, India ja Valgevene toetusel, Julgeolekunõukogule eelnõu, et NATO lõpetaks koheselt jõu kasutamise Jugoslaavia Sotsialistliku Föderaalvabariigi vastu. Ainult kolm riiki (Venemaa, Hiina ja Namiibia) Julgeolekunõukogus hääletasid eelnõu poolt, ülejäänud kaksteist vastu. Debatis ei pööranud eelnõu pooldajad tähelepanu sellele, mis võtta ette Kosovo osas. Sloveenia esindaja, kes oli üks kaheteistkümnest vastuseisjast, sõnas, et Julgeolekunõukogul pole monopoli jõukasutamise vajalikkuse otsustamises - rahu ja julgeoleku tagamise otsustusõigus on oluline, kuid mitte ainuõige. See debatt tõestas, et NATO rünnak polnud manifesti järgi illegaalne, kuid samas näitas suur lahkarvamus ÜRO Julgeolekunõukogus, et NATO rünnak Jugoslaavia pihta polnud täielikult õigustatud. Seda seika on NATO liidrid oma kõnedes harva märkinud. (Roberts 1999)

28. aprillil 2017 ratifitseeris Montenegro parlament NATOga liitumise otsuse. Otsus võeti vastu 46 (81st) saadiku poolt ühehäälselt, ülejäänud 35 saadikut boikoteerisid istungit. (Montenegro ratifies...) Autori arvates on see kõnekas näide sellest kui suured lahkarvamused ühes Balkani poolsaare riigis on. Selleks, et Montenegrost saaks NATO liige peab otsuse veel ratifitseerima Hispaania parlamendi ülemkoda (Spanish Congress...), mis teeb Montenegrost 29. NATO liikmesriigi.

Montenegro sõjavägi koosneb 2080st inimesest, mis teeb sellest NATO teiseks kõige väiksema sõjaväe. Kuigi USA president Donald Trump on rõhutanud, et NATO liikmed peavad kulutama 2% SKPst kaitsele, siis vähesed tunnevad muret Montenegro võimetuses seda kriteeriumit täita. (Bershidsky 2017) Samas Montenegro kaitsekulutused moodustasid 2013. aastal 1,81% SKPst (The World Factbook), mis näitab autori arvates, et tõenäoliselt on Montenegro võimeline täitma NATOs kehtestatud normi. Majanduslikust küljest on Montenegro olukord keskmine, 2016. aasta hinnanguline SKP inimese kohta ostujõu pariteedi alustel jääb üle maailma keskmise – 17 000\$. (The World Factbook) Samas on oluline märkida, et 22% Montenegrot külastavatest turistidest on venelased. Peaaegu kolmandik ettevõtetest ja 40% kinnisvarast kuulub venelastele ning kolmandik välisinvesteeringutest tulevad Venemaalt. (Bershidsky 2017) Seega on autori arvates põhjust arvata, et isegi kui Venemaalt pärit firma- ja kinnisvaraomanikke Montenegro liitumine NATOga ei mõjutaks, siis Venemaa-poolsed investeeringud väheneksid märkimisväärselt.

Montenegro strateegiline positsioon pole NATO jaoks kuigivõrd oluline. Hoolimata sellest, et riigi liitumine tähendaks, et terve Aadria mere rannajoon kuuluks NATO riikidele, on Montenegro mõjutegur väike. Teise maailmasõja ajal suutis Saksamaa merevägi hoida piirkonda enda valduses peaaegu sõja lõpuni. Usutakse et Montenegro liitmine organisatsiooniga on pigem näide sellest, et hoolimata julgeolekuolukorrast, on NATO uks uutele liitujatele avatud. (Bershidsky 2017) Seda iseloomustab ka Ameerika Ühendriikide endise riigisekretäri John Kerry väide 2016. aastal, et Montenegro liitumine näitab taaskord meie (NATO) soovi olla vaba välistest mõjuteguritest liikmelisuse osas tehtud otsuste puhul. (Goodenough 2016)

Makedoonia sai NATO liikmelisuse tegevuskava (MAP) 1999. aastal ja 2008. aastal nõustusid NATO liikmesriigid, et Makedoonia on täitnud kriteeriumid liitumaks organisatsiooniga. Sellest hoolimata on seisnud Kreeka vastu Makedoonia liitumisele. Põhjuseks on pikaajaline erimeelsus riigi nime osas. Kreeka arvates tähendab põhjanaabrite nime „Makedoonia“ kasutus territoriaalset nõuet Kreeka põhjaprovintsi üle, mis kannab sama nimetust. Alates Makedoonia iseseisvumisest pole jõutud lahenduseni nime osas ning ajutiselt kuulub Makedoonia NATOsse ja ÜROsse kui endine Jugoslaavia Makedoonia vabariik. NATO on kinnitanud Makedooniale, et riigil on võimalik liituda organisatsiooniga kui vaidlused nime osas on jõudnud lahenduseni. (Goodenough 2016)

Makedoonia kaitsekulutuste osakaal SKPst oli 2015. aastal vaid 1,12% ning riigi SKP inimese kohta 2016. aastal oli hinnanguliselt 14 500\$. (The World Factbook) Hoolimata väikesest kaitsekulutuste määra on Makedoonia panustanud NATO juhitud rahvusvahelise julgeolekuabijõudude (ISAF) rahutagamissmissiooni Afganistaanis oluliselt suuremalt kui Kreeka. (Ibid.) Peale selle on Makedoonia toetanud ka NATO tegevust Iraagis, samas kui Kreeka oponeeris Iraagi sõda. (Ibid.)

Peale põhjas asuvate Kosovo ja Serbia ümbritsevad Makedooniat NATO liikmesriigid Albaania, Kreeka ja Bulgaaria. Makedoonia ei asu küll strateegiliselt määravas asukohas, kuid võiks olla üheks võimalikuks lüliks Albaania ja Bulgaaria vahel, juhul kui piirkonnas peaks tekkima konflikt.

Bosnia ja Hertsegoviina on jagatud kaheks autonoomseks osaks, need on Serblaste Vabariik ja Bosnia ja Hertsegoviina Föderatsioon, mis seisavad mõlemad eraldi riigi keskvalitsusest. 2010. aastal Tallinnas toimunud NATO kohtumisel lepiti kokku, et Bosnia ja Hertsegoviinale kinnitatakse liikmelisuse tegevuskava (MAP) juhul, kui Bosnia ja Hertsegoviina koondab riigi kaitsestruktuurid riigi keskvalitsuse kätte. (Toe 2016) 2016. aastaks olid vaid 21 kaitsestruktuuri 63st kinnitatud riigi keskvalitsuse nimele. (Ibid.) Serblaste Vabariigi ametivõimud on kinnitanud, et sõjaväe struktuurid, mis asuvad selle territooriumil kuuluvad Serblaste Vabariigile, mitte Bosnia ja Hertsegoviinale ning keelduvad neid ümber kirjutamast riigi keskvalitsusele. (Kovacevic 2016)

Bosnia ja Hertsegoviina puhul on oluline ära märkida ka see, et riigi elanikkonnast ligi kolmandik on serblased (The World Factbook), kes elavad peamiselt Bosnia ja Hertsegoviina Serblaste Vabariigi territooriumitel. Sellest tulenevalt on Serbial suur mõjuvõim antud piirkonna üle. Kuna mõlemad Bosnia ja Hertsegoviina autonoomsed piirkonnad peavad kiitma NATOga liitumise heaks, siis usutakse, et riigil oleks võimalik liituda NATOga alles pärast seda kui Serbia on teinud selgeks oma suhtumise NATOsse. (Jukic 2014) Sarajevos asutatud Atlandi Initsiatiivi endine juht Nerzuk Curak on öelnud, et esiteks sõltub Bosnia ja Hertsegoviina liitumine NATOga sellest, kas liikmesriigid tahavad vastu võtta riiki, kus otsuste tegemise protsess on küsitav, kuid samas on oluline ka Serbia käitumine. Kuigi Serbia soovib liituda Euroopa Liiduga nii peaaegu kui võimalik, puudub kindel seisukoht NATOga liitumise soovi osas. (Ibid.)

Bosnia ja Hertsegoviina asukoha tõttu oleks riigi liitumine NATOga organisatsioonile kasulik, see looks ühenduse Horvaatia ja tõenäolise uue NATO liikmesriigi Montenegro vahel

ning aitaks kindlustada NATO mõjuvõimu Balkani poolsaarel. Kuid samas võib NATOga liitumine tuua kaasa riigi sisese konflikti Bosnia ja Hertsegoviina Föderatsiooni ja Serblaste Vabariigi vahel.

Bosnia ja Hertsegoviina kaitsekulutused moodustasid 2014. aastal 0,98% GDPst (Index Mundi) ning riigi SKP inimese kohta oli 2016. aastal hinnanguliselt 11 000\$. (The World Factbook) Bosnia ja Hertsegoviina on liitunud NATO rahupartnerlusprogrammiga ning teeb sellega seoses organisatsiooniga koostööd alates 2006. aastast. Riik on toetanud NATO missioone Afganistaanis ning samuti on jätnud NATOle võimaluse kasutada harjutusteks õppeväljasid Manjačas ja Butmiris. Samuti on rajatud arengukeskus Travnikusse, mida on võimalik kasutada rahupartnerlusprogrammi raames. (Relations with Bosnia...)

Autori arvates on NATOI kõige keerulisemad suhted Balkani riikidest Serbiaga. NATO osalus Kosovo sõjas 1998-1999 aastatel jättis kindlasti jälje ning seetõttu on Serbial paremad suhted näiteks Venemaaga. Seda iseloomustab ka asjaolu, et Serbia peaminister Aleksandar Vučić sõnas pärast kohtumist Venemaa kaitseministri Sergei Šoiguga 2016. aasta detsembris, et Serbia saab Venemaalt kuus hävituslennukit MiG-29, 30 tanki T-72 ja 30 soomukit BRDM-2. (Serbia to get...) Samas kinnitas peaminister ka seda, et Serbia jääb neutraalseks riigiks nagu ta oli seda juba varasemalt öelnud Brüsselis ja Washingtonis. (Ibid.)

Kuna serblased said kannatada Kosovo sõjas ja riik on rõhutanud oma neutraalsust NATO ja Venemaa vahel, siis pole autori arvates mõeldav, et Serbia liituks NATOga. Esiteks on elanike suhtumine NATOga liitumisse negatiivne – 2013. aastal läbiviidud uuringu alusel toetaks vaid 12% elanikest NATOga liitumist ning 73% olid NATOga liitumise vastu. (Serbia: Only...) Teiseks rikuks see kahtlemata Serbia suhted Venemaaga.

Autori arvates on ainsaks võimalikuks Balkani riigiks, mis võiks NATOga liituda peale Montenegro - Makedoonia, kuid selleks on vaja lahendada Makedoonia ja Kreeka vaheline nimeküsimus, sest tõenäoliselt kuni probleem pole lahendatud seisab Kreeka Makedoonia liikmelisuse vastu. Makedoonia pole küll sõjaliselt eriti võimekas, kuid riigi panus NATO missioonidesse on olnud märkimisväärne. Bosnia ja Hertsegoviina liitumine NATOga on vähetõenäoline kuna suur osa riigi elanikkonnast otsustab NATOga liitumise osas tulenevalt Serbia otsusest. Serbia liitumine NATOga on autori arvates sisuliselt võimatu eeskätt Kosovo sõja tõttu, kuid ka sellepärast, et Serbia on rõhutanud oma neutraalsust NATO ja Venemaa suhtes.

3. NATO EDASISE LAIENEMISE VÕIMALIKKUS 21. SAJANDI ESIMESES POOLES

3.1. Uuringu meetod

Antud lõputöö raames püstitatud eesmärkide saavutamiseks teostati kvantitatiivne ehk küsitlusest tulenevatel arvandmetel põhinev uuring. Andmete kogumiseks koostas autor veebipõhise küsimustiku, mida jagati Kaitseväe erinevates struktuuriüksustes. Uuringu läbiviimise kooskõlastas Kaitseväe ja Kaitsealiidu riigisaladuste komisjon ning küsitlus pandi üles ka Kaitseväe siseveebi avalehele. Autor valis veebiküsitluse, sest see oli kõige lihtsam viis andmete kogumiseks ning võimalikult paljude inimesteni jõudmiseks. Aktiivsemalt jagati küsitlust meiliteel Kaitseväe Ühendatud Õppeasutuste, Kaitseväe Peastaabi ja Kaitseväe toetuse väejuhatuse üksusega. Küsimustik oli avatud 20. aprill – 16. mai. Enne küsimustiku avaldamist konsulteeriti juhendaja ning Kaitseväe ja Kaitsealiidu riigisaladuste komisjoniga, et kindlaks teha, kas küsimustik on arusaadav ja kas küsimustikus oleks vaja teha mingeid muudatusi.

Küsimustik oli jagatud nelja ossa. Esmalt paluti vastajatel hinnata oma NATO-alaseid teadmisi 5-palli skaalal ning samuti hinnata oma igapäevast kokkupuudet NATOga. Teises osas paluti vastajatel anda oma arvamus kahele väitele: „NATO laienemine muudab Venemaa agressiivsemaks“ ja „Venemaa käsitleb NATO soovimatust laieneda nõrkusena ja kasutab tekkinud olukorda ära“. Samuti paluti vastajatel anda omapoolne arvamus NATO laienemise võimalikkuse osas 21. sajandi esimeses pooles. Viimase küsimusega jaotati vastajad kahte gruppi – need, kes uskusid NATO laienemise võimalikusesse ja need, kes leidsid, et NATO laienemine 21. sajandi esimeses pooles pole tõenäoline.

Kolmandas osas esitati küsimusi mõlemale grupile erinevalt. Vastajatele, kes leidsid, et NATO laienemine pole tõenäoline, esitati küsimus miks nad ei usu NATO laienemisse. Teisel grupil paluti anda hinnang autori poolt välja toodud uute liikmesriikide omaduste olulisuse

kohta. Lisaks paluti vastajatel hinnata milliseid riike nad näevad liitumas NATOga 21. sajandi esimeses pooles. Peale 2. peatükis käsitletud riikide lisas autor vastusevariantidena ka Austria, Iirimaa, Iisraeli ja Moldova, uuringus neid täpsemalt käsitletud ei ole. Samuti paluti vastajatel hinnata Venemaa agressiooni tõenäosust NATO laienemise puhul Likerti 5-palli skaalal. Viimases ehk neljandas osas küsiti demograafilisi küsimusi vastajate soo, vanuse, haridustaseme ja tööandja kohta.

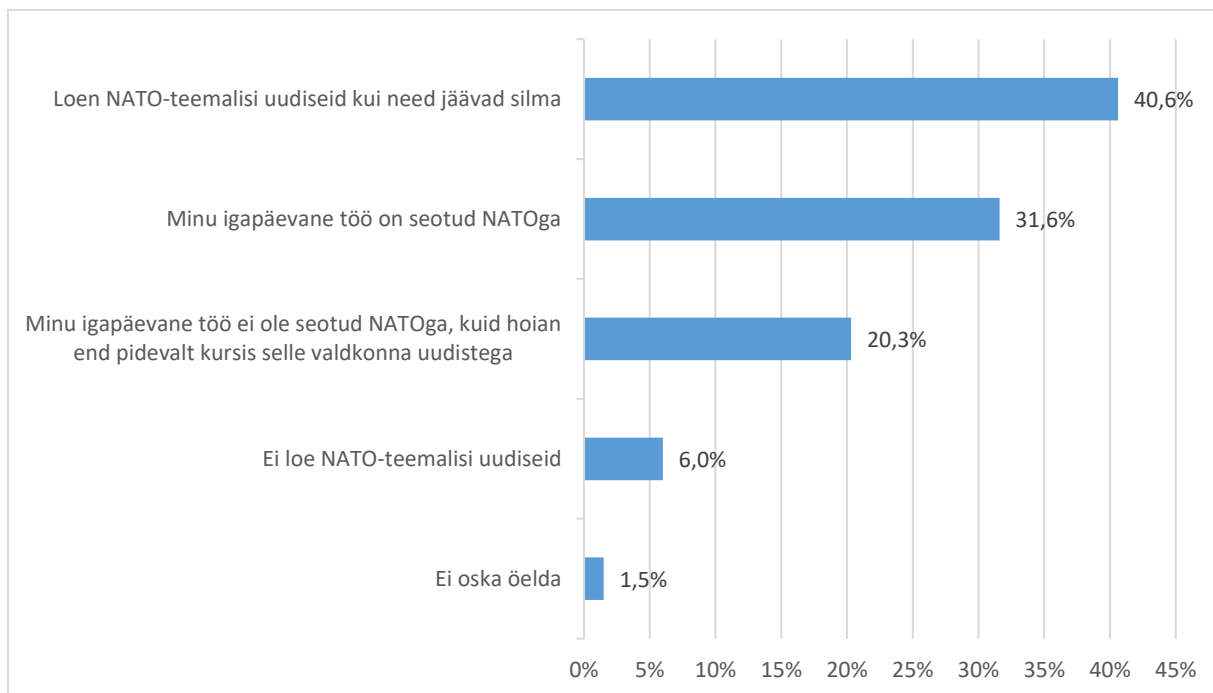
Peamised statistilised andmeanalüüsid, mida kasutati antud uuringu tulemuste analüüsimiseks, olid standarhälve, aritmeetiline keskmine ja protsentanalüüs. Vastuste analüüsimiseks kasutati MS Excel programmi. Andmete kogumiseks kasutati ka Likerti 5-palli skaalat, millega anti küsitlusele vastajatele keskpunkt ning kaks taset üles ja kaks taset alla.

Kokku laekus küsimustikule 133 vastust ning need kuuluvad kõik käesoleva uuringu valimisse. Vastajate hulgas oli 111 meest (83,5%) ja 22 naist (16,5%). Küsimustikule vastajad olid vahemikus 20 – 61 aastat. Vastajate keskmine vanus oli 36,8 aastat. Enamus vastajatest (66,2%) olid kõrgharidusega, nendele järgnesid keskharidusega (21%) ja kutseharidusega (12%) vastajad ning üks vastajatest oli põhiharidusega (0,8%). Kõige enam vastajatest töötas Kaitseväes (82%). 11,3% vastajatest olid Kaitseväe Ühendatud Õppeasutuste (Kõrgema Sõjakooli ja Lahingukooli) õppurid või kadetid. 4,5% vastanutest märkisid töökohaks vastusevariandi „Muu“ ja 2,3% vastanutest töötas Kaitseliidus. (vt. lisa 2)

3.2. Uuringu tulemused

Enamus vastajatest (47,4%) hindasid oma NATO-alaseid teadmisi Likerti 5-palli skaalal hindegaga 3. 27,8% vastanutest hindasid oma teadmisi hindegaga 4 ning 13,5% hindegaga 2. Kõige kõrgemalt hindasid oma NATO-alaseid teadmisi 5,3% vastajatest. Vähesteks või puudulikeks pidasid oma NATO-alaseid teadmisi 6% vastanutest. Uuringus osalenud inimesed hindavad oma NATO-alaseid teadmisi Likerti 5-palli skaalal keskmiselt hindegaga 3,1. (vt lisa 1 tabel 2)

Lisaks uuris autor kui palju puutuvad vastajad kokku NATOga. 31,6% vastanutest puutub igapäevases töös kokku NATOga. 40,6% vastanutest loeb NATO-teemalisi uudiseid, kui need jäävad silma ning 20,3% hoiab end pidevalt kursis organisatsioonis toimuvaga, kuid igapäevane töö pole NATOga seotud. (vt joonis 1)

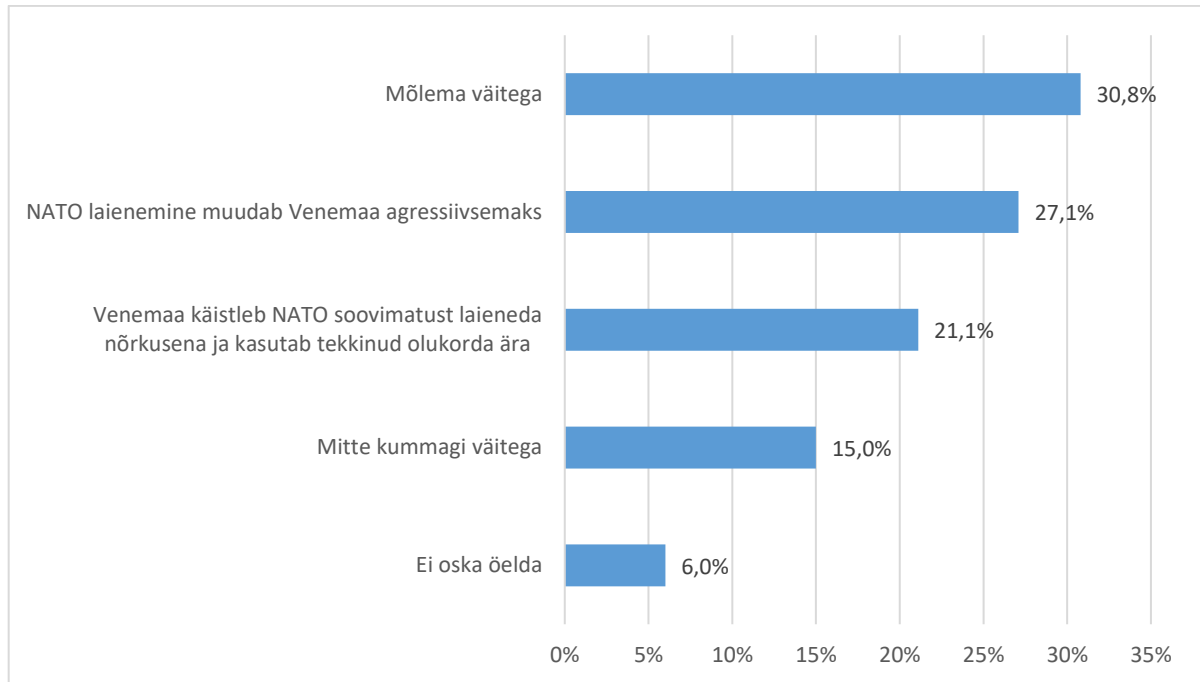

Joonis 1. Vastanute NATO-alased teadmised

Allikas: Autori koostatud lisa 1 toodud andmete alusel

Seoses NATO laienemise või mittelaienemise tagajärgedega tõi autor välja kaks väidet „NATO laienemine muudab Venemaa agressiivsemaks“ ja „Venemaa käsitleb NATO soovimatust laieneda nõrkusena ja kasutab tekkinud olukorda ära“ ning uuris kui võrd vastaja nõustub kummagi väitega. Tulemustest ilmnes, et 30,8% vastanutest nõustusid mõlema väitega, 27,1% nõustusid esimese väitega, 21,1% nõustusid teise väitega, 15% mitte kummagi väitega ja 6% vastanutest ei osanud täpselt vastata. (vt joonis 2)

76,6% vastanutest leiab, et NATO laienemine on tõenäoline 21. sajandi esimeses pooles. Ülejäänud vastajad kas ei usu NATO laienemise võimalikkusesse (10,6%) või ei oska antud teemal seisukohta võtta (12,8%). (vt lisa 1 tabel 4)

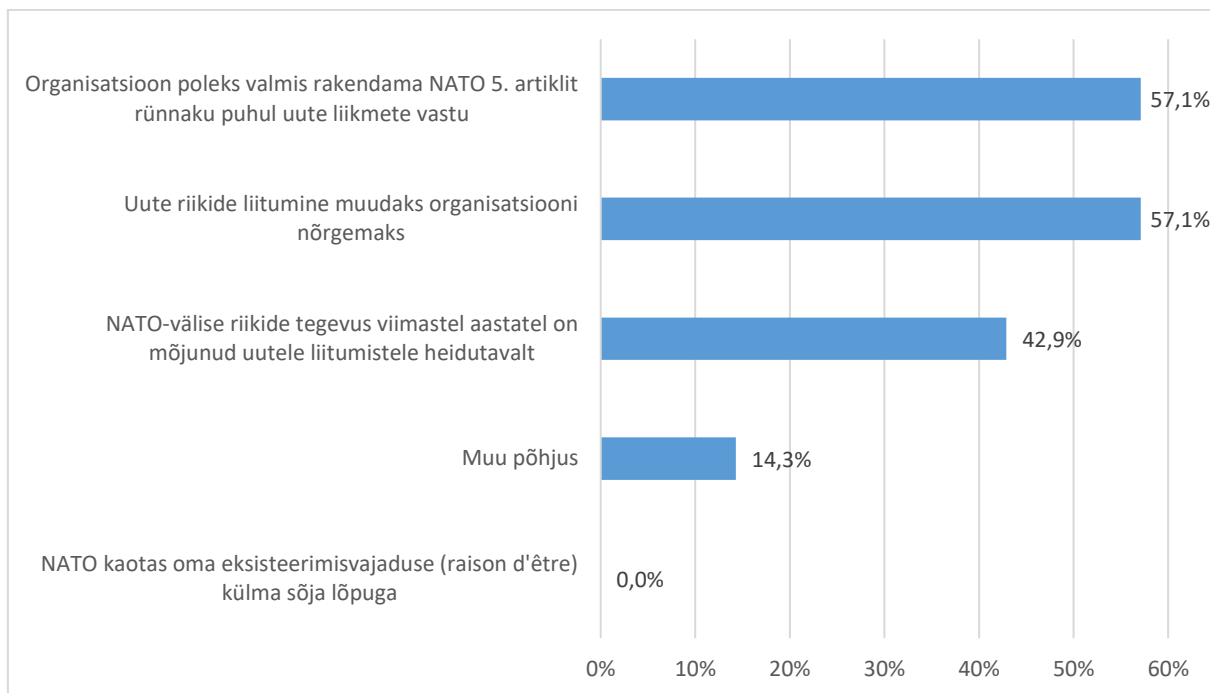
Joonis 2. Vastanute nõusolek kahe väitega

Allikas: Autori koostatud lisa 1 toodud andmete alusel

Järgnevalt uuris autor nende vastajate käest (14), kes ei usu NATO laienemise võimalikkusesse, miks nad arvavad, et NATO laienemine pole võimalik. Selleks tõi autor välja neli erinevat väidet ning jättis võimaluse anda ka omapoolne põhjendus:

- Organisatsioon poleks valmis rakendama NATO 5. artiklit rünnaku puhul uute liikmete vastu
- Uute riikide liitumine muudaks organisatsiooni nõrgemaks
- NATO-väliste riikide tegevus viimastel aastatel on mõjunud uutele liitumistele heidutavalt
- NATO kaotas oma eksisteerimisvajaduse (raison d'être) külma sõja lõpuga

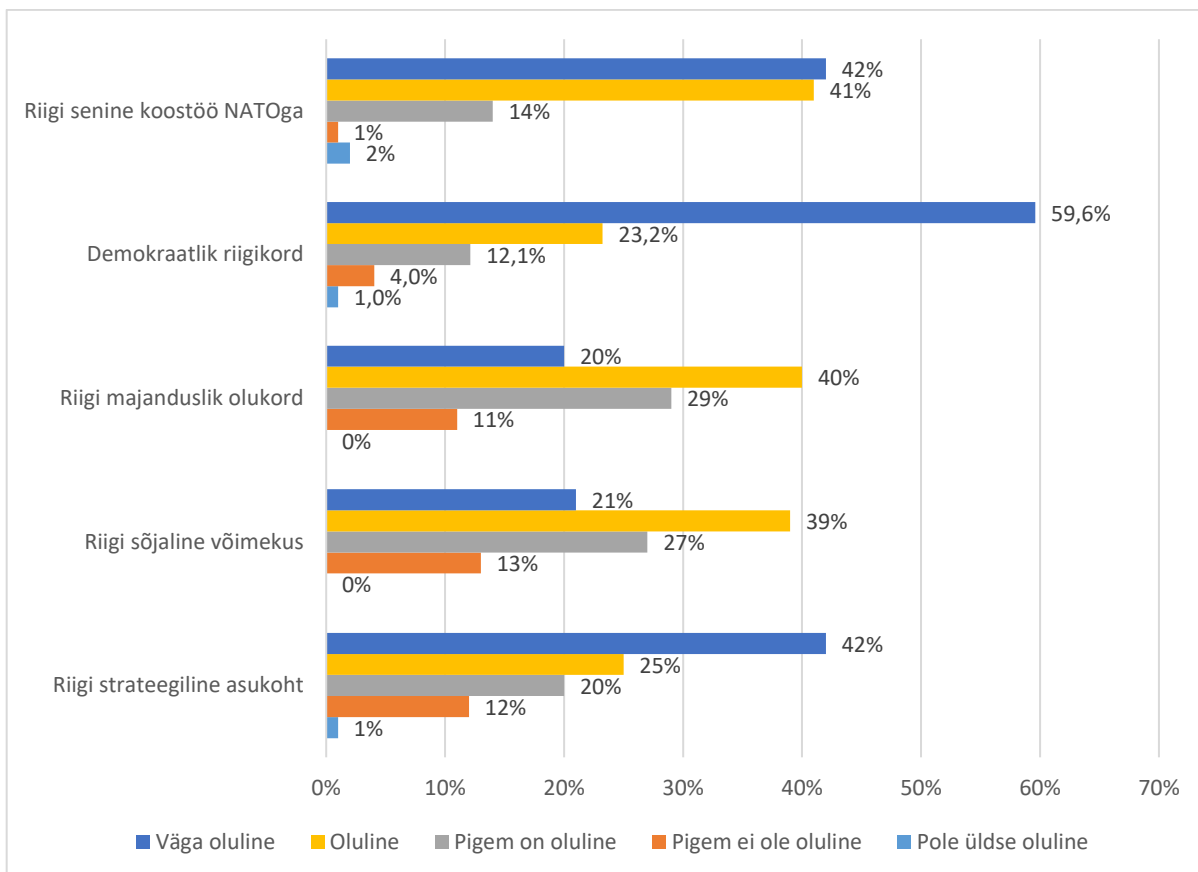
57,1% vastanutest nõustusid esimese väitega, 57,1% teise väitega, 42,9% kolmanda väitega ja mitte keegi neljanda väitega. (vt joonis 3) Lisaks toodi põhjusena, miks NATO ei peaks laienema enam, välja liikmesriikideks sobivate riikide puuduse.

Joonis 3. NATO edasise laienemise takistused

Allikas: Autori koostatud lisa 1 toodud andmete alusel

Kõikidel vastajatel, kes leidsid, et NATO laienemine 21. sajandi esimeses pooles on tõenäoline paluti anda hinnang kui oluliseks nad peavad erinevaid faktoreid uute liikmesriikide puhul. Jooniselt 4 on näha, et kõige olulisemaks tunnuseks uue liikmesriigi puhul peavad vastajad demokraatlikku riigikorda. 59,6% vastanutest peab seda väga oluliseks ja 23,2% vastanutest peab seda oluliseks. Antud faktori aritmeetiline keskmine on 4,36 ja standardhälve 0,9151. (vt Lisa 1 tabel) Samuti peavad vastajad väga oluliseks (42%) või oluliseks (41%) riigi senist koostööd NATOga. Selle mõjuteguri aritmeetiline keskmine on 4,2 ja standardhälve 0,8602. Mõnevõrra vähem oluliseks peavad vastajad riigi strateegilist asukohta, majanduslikku olukorda ja sõjalist võimekust. Neid peavad oluliseks või väga oluliseks vastavalt 67%, 60% ja 60% vastanutest. Kõige rohkem läksid vastajate arvamused lahku riigi strateegilise asukoha olulisuse osas, selle aritmeetiline keskmine oli 3,95 ja standardhälve 1,0897. (vt joonis 4, lisa 1 tabel 6)

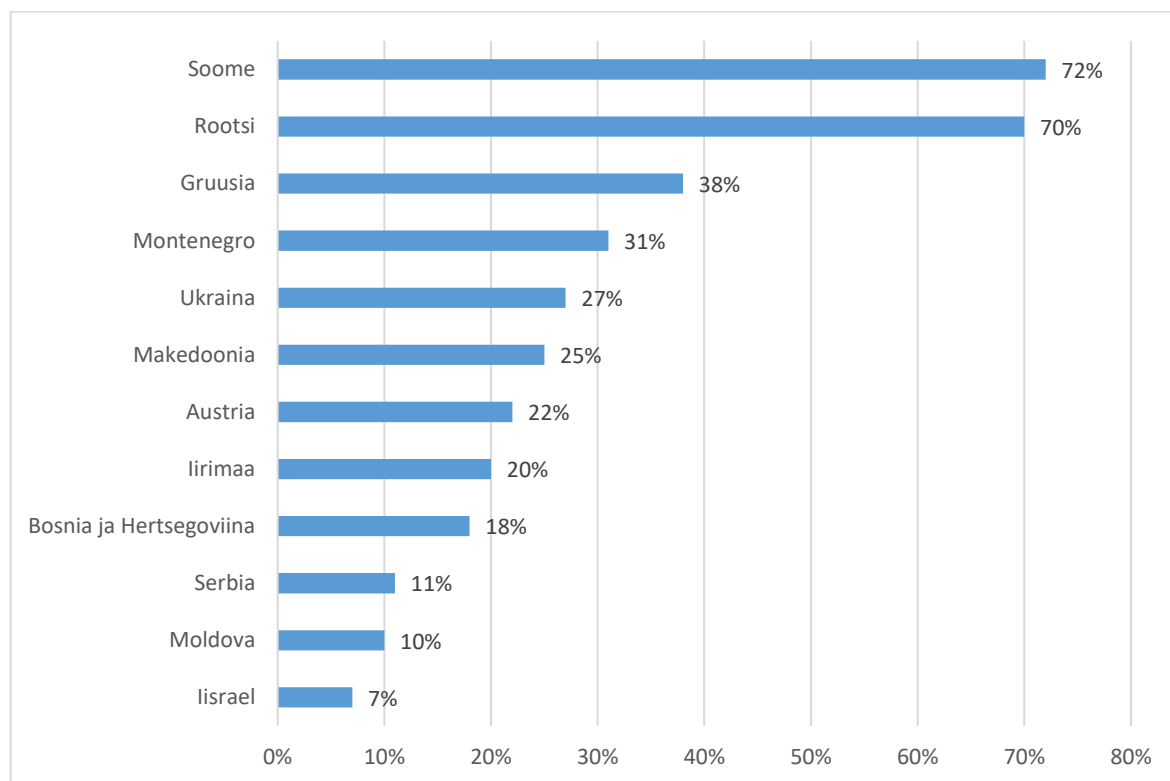

Joonis 4. Omaduste olulisus uute liikmesriikide puhul

Allikas: Autori koostatud lisa 1 toodud andmete alusel

Kõige rohkem näevad küsitletutest uute NATO liikmesriikidena Soomet ja Rootsit. 72% küsitlusele vastanutest arvas, et järgmisena võiks liituda NATOga Soome, 70% arvasid, et Rootsi. 61 vastajat (61% 100st vastajast) leidsid, et Soome ja Rootsi peaksid mõlemad liituma NATOga. 9 vastajat arvasid, et Rootsi võiks liituda NATOga, aga Soome mitte ja 11 vastajat leidsid, et Soome liitub NATOga ilma Rootsita. See kinnitab omakorda peatükis 2.2 käsitletud arvamust, et Soome ja Rootsi peaksid NATOga liitumise küsimuses käituma ühiselt, kas mõlemad liituvad või jäävad mõlemad välja. Endiseid Nõukogude Liidu liiduvabariike, Gruusiat ja Ukrainat, nägid NATOga liitumas vaid vastavalt 38% ja 27% vastanutest. On märkimisväärne, et Montenegro, mille parlament ratifitseeris 28. aprillil NATOga liitumise, liitumist NATOga näeb vaid 31% vastajatest. (vt joonis 5, lisa 1 tabel 7) Samas 37st vastajast, kes hindasid oma NATO-alaseid teadmisi heaks või väga heaks (hindegas 4 või 5) ja pidasid

NATO laienemist võimalikuks, leidsid 18 (48,6%), et uueks NATO liikmesriigiks võiks saada Montenegro.

Joonis 5. Potentsiaalsed uued NATO liikmesriigid 21. sajandi esimeses pooles

Allikas: Autori koostatud lisa 1 toodud andmete alusel

Samas hindavad küsitlusele vastajad, kes usuvad NATO edasise laienemise võimalikusesse 21. sajandi esimeses pooles, Venemaa agressiooni võimalikkust madalalt, 5-palli skaalal keskmiselt hindegaga 2,69 ning selle standardhälve on 1,0420. Seega võib järeldada, et küsitlusele vastanute arvates on Venemaa agressiooni võimalikkus NATO edasise laienemise puhul vähene. (lisa 1, tabel 8)

3.3. Järeldused

Uuringus osalenud inimesed olid oma hinnangul hästi kursis NATOs toimuvaga. 51,9% vastanutest olid NATOga seotud kas igapäevaselt oma töös või hoidsid end pidevalt kursis

NATOt puudutavate uudistega ning 40,6% vastanutest lugesid NATO-teemalisi uudiseid kui need silma jäid. Seega võib järeldada, et valdav enamus vastajatest olid võimelised omama kindlaid seisukohti NATO edasise laienemise teemal. Lisaks hindasid kõik küsitletud oma NATO alaseid teadmisi üle keskmise, hindegaga 3,1.

Autor käis küsitluses välja kaks väidet seoses NATO edasise laienemisega ja palus hinnata, kumma väitega küsitletud nõustusid:

- *NATO laienemine muudab Venemaa agressiivsemaks*
- *Venemaa käsitleb NATO soovimatust laieneda nõrkusena ja kasutab tekkinud olukorda ära*

Mõlema väitega nõustus 30,8% vastanutest, mis näitab, et nende vastajate arvates ei sõltu Venemaa reageering NATO laienemisest või mittelaenemisest ehk mõlemad olukorrad muudavad NATO ja Venemaa vahelist suhet pingelisemaks. Seega oleks edaspidistes täiendavates uuringutes võimalik uurida ja analüüsida kumma olukorra puhul oleks tagajärjed kriitilisemad. 15% vastanutest ei nõustunud kummagi väitega, seega võib järeldada, et nende vastajate arvates pole Venemaa agressioon sõltuvuses NATO laienemise või mittelaenemisega.

Enamus vastajatest (75,2%) leidsid, et NATO laienemine 21. sajandi esimeses pooles on tõenäoline, 10,5% vastajatest ei uskunud NATO laienemise võimalikkusesse ja 14,3% vastajatest ei osanud antud teemal seisukohta võtta. Edaspidi käsitletakse vastajaid kahe erineva grupina – küsitletud, kes usuvad NATO laienemise võimalikkusesse 21. sajandi esimeses pooles ja küsitletud, kes ei usu NATO laienemise võimalikkusesse 21. sajandi esimeses pooles. Autori arvates võib olla üheks põhjuseks, miks usutakse NATO laienemisse 21. sajandi esimeses pooles, asjaolu, et ajaraamistik, mis uuringu jaoks valiti oli lai, 50 aastat.

Vastajatest, kes ei uskunud NATO laienemisse (kokku 14), pidasid üheks peamiseks põhjuseks (57,1% vastajatest) asjaolu, et organisatsioon poleks valmis rakendama NATO 5. artiklit uute liikmete eest, rünnaku puhul nende vastu. Arvamus, et NATO poleks valmis kollektiivkaitseks võib olla osaliselt tingitud sellest, et 2001. aasta terrorirünnakute järel polnud kõik liikmesriigid üksmeelselt nõus artikkel 5 käivitamise osas.

Uute liikmesriikide puhul peeti olulisteks tunnusteks demokraatlikku riigikorda, 82,8% vastajatest pidasid seda kas oluliseks või väga oluliseks. Sellest võib järeldada, et NATO on

säilitanud oma maine demokraatia väärtustajana. Samuti oluliseks näitajaks uute liikmesriikide puhul peeti riigi senist koostööd NATOga, 83% vastanutest pidas seda kas oluliseks või väga oluliseks. Selle tunnuse tähtsustamine on ilmselt tingitud ka valimist, sest 82% küsitlusele vastanutest töötasid Kaitseväes ning 31,6% kõigist vastanutest puutus kokku NATOga oma igapäevases töös. Mõnevõrra vähem oluliseks peeti riigi strateegilist asukohta, riigi majanduslikku olukorda ja riigi sõjalist võimekust. Siinkohal toob autor paralleeli Montenegroga, mis pole ei majanduslikult ega sõjaliselt väga võimekas, strateegiliselt küll olulise asukohaga, kuid siiski väike ja vähese mõjuvõimuga ümbritseva üle. Sellest hoolimata võetakse Montenegro tõenäoliselt vastu NATO 29. liikmena.

Küsitlusele vastajad näevad kõige tõenäolisemate uute NATO liikmetena Soomet (72%) ja Rootsit (70%). Ühest küljest võib seda seostada sellega, et Soome ja Rootsi on Eesti naaberriigid ning nende liitumine NATOga suurendaks ka Eesti julgeolekut tänu NATO liikmesriikide suuremale kohalolule Läänemere piirkonnas, kuid kindlasti väärib mainimist, et Soome ja Rootsi on majanduslikult heal järjel ning nende liitumine kulgeks seetõttu tõenäoliselt lihtsamalt kui mõne teise riigi liitumine. Samas tuleb alati kaaluda ka asjaolu, mis sai peatükis 2.2 välja toodud, et Soome liitumisel NATOga suureneks NATO ja Venemaa vaheline maismaapiir kaks korda. Oluline on märkida ka ära asjaolu, et 61% vastanutest arvasid, et Soome ja Rootsi peaksid mõlemad liituma NATOga, seega käsitlevad ka küsitletud neid riike pigem ühtsena nagu nad siiani on oma otsustes olnud.

Gruusiat ja Ukrainat nägi NATO uute liikmetena vastavalt 38% ja 27% vastanutest. Suhteliselt madal tulemus on tõenäoliselt tingitud Venemaa agressioonist mõlemas riigis ning seetõttu ei usutagi nende riikide võimalikku NATOga liitumisse 21. sajandi esimeses pooles.

Huvitaval kombel uskus Montenegro liitumisse vaid 31% küsitlusele vastanutest, kuigi 28. aprillil ratifitseeris Montenegro parlament otsuse liituda NATOga. Autor arvab, et see oli võib-olla tingitud uudise vähesest kajastusest Eesti meedias, mis omakorda on ilmselt tingitud sellest, et Montenegro liitumise peab veel ratifitseerima Hispaania parlamendi ülemkoda ja seega pole antud uudis laialdast kajastust Eesti meedias leidnud. Samas näitab see, et kuigi küsitlusele vastanud riigikaitsega lähedalt seotud inimesed hindasid oma NATO-alaseid teadmisi keskmiselt hindegga 3,1 polnud nad kursis NATO edasise laienemisega.

Venemaa agressiooni tõenäosust NATO laienemise puhul hinnati 5-palli skaalal keskmiselt hindegga 2,62. Keskmisest tulemusest võib järeldada, et Venemaad peetakse ettearvamatuks ning kindlat seisukohta võimaliku agressiooni osas ei ole võimalik võtta.

KOKKUVÕTE

Antud lõputöö eesmärk oli uurida riigikaitsega lähedalt seotud inimeste, eeskätt Kaitseväelaste, arvamust NATO edasise laienemise võimalikkusest 21. sajandi esimeses pooles. Teema valikul lähtus autor selle aktuaalsusest ning isiklikust huvist selle osas. Lisaks peamisele püstitatud eesmärgile soovis autor välja selgitada milliseid riike peavad küsitlusele vastanud potentsiaalseteks uuteks NATO liikmesriikideks ning mis põhjused on peamised miks ei usuta NATO edasise laienemise võimalikkusesse. Samuti soovis autor teada kui oluliseks peavad küsitlusele vastanud riigikaitsega lähedalt seotud inimesed uute liikmesriikide puhul nende majanduslikku olukorda, sõjalist koostööd NATOga, demokraatlikku riigikorda, strateegilist asukohta ja sõjalist võimekust.

Eesmärkidest tulenevalt püstitas autor uurimisküsimuse:

Milline on riigikaitsega lähedalt seotud inimeste arvamus NATO edasise laienemise võimalikkuse osas ja milliseid riike peetakse potentsiaalseteks uuteks NATO liikmesriikideks?

Tulemuste saamiseks uuriti läbi kvantitatiivse uuringu riigikaitsega lähedalt seotud inimeste hoiakut NATO laienemise võimalikkuse osas 21. sajandi esimeses pooles. Uuringus osales 133 inimest, kellest 82% töötasid Kaitseväes ning 31,6% puutusid igapäevases töös kokku NATOga. Küsitlusele vastanud inimesed hindasid oma NATO-alaseid teadmisi 5-palli skaalal keskmiselt hindegaga 3,1.

Uuringust saab peamiselt järeldada, et:

- Enamus vastajatest (75,2%) usuvad NATO edasise laienemise võimalikkusesse;
- Küsitlusele vastanute arvates poleks NATO valmis rakendama artiklit 5 rünnaku puhul uue liikmesriigi vastu;
- Küsitlusele vastanute arvates muudaks NATO laienemine Venemaa agressiivsemaks;
- Venemaa võib käsitleda NATO soovimatust laieneda nõrkusena ja kasutada tekkinud olukorda ära;

- Kõige olulisemaks faktoriks uute liikmesriikide puhul peeti riigi senist koostööd NATOga;
- Oluliseks faktoriks uue liikmesriigi puhul peeti demokraatlikku riigikorda;
- Kõige tõenäolisemateks uuteks NATO liikmesriikideks peeti Soomet ja Rootsit;
- Küsitlusele vastanute teadmised NATO edasiste laienemiste osas olid vähesed, 31% vastanutest pidas Montenegrot potentsiaalseks uueks liikmesriigiks, kuigi riigi liitumine NATOga on juba lõppfaasis.

Kuna 30,8% vastanutest nõustus mõlema järgneva väitega, siis oleks edaspidistes täiendavates uuringutes võimalik uurida ja analüüsida kumma olukorra puhul oleks tagajärjed kergemad:

- *NATO laienemine muudab Venemaa agressiivsemaks*
- *Venemaa käsitleb NATO soovimatust laieneda nõrkusena ja kasutab tekkinud olukorda ära*

Kokkuvõtvalt võib öelda, et vastajad hindasid oma teadmisi erinevalt, kuid üldised trendid joonistusid välja. Selgelt tuli välja, et inimesed usuvad NATO edasise laienemise võimalikkust 21. sajandi esimeses pooles ja kõige rohkem uskusid küsitlusele vastanud, et uuteks NATO liikmesriikideks saavad Soome ja Rootsi. Autor leiab, et käesolevale bakalaureusetööle seatud eesmärgid said täidetud.

SUMMARY

THE POSSIBILITY OF NATO'S FURTHER EXPANSION IN THE FIRST HALF OF 21ST CENTURY

Mikk Uusmäe

The aim of this bachelor's thesis was to study the possibility for NATO's further expansion in the first half of the 21st century based on opinions of people who are closely connected to national defence. The subject was chosen by the author considering the topicality and personal interests in this field. In addition to the main goal, the author wanted to find out what countries do the people questioned see as the future members of NATO and what are the main reasons why people do not believe in NATO's further enlargement. Also, the author wanted to find out how important are the following factors, of new members, for the accession to NATO: country's military might, country's economic position, democracy, strategic position and previous co-operation with NATO.

According to the goals, the author established a research question:

What is the opinion of people closely involved in national defence on NATO's further expansion in the first half of the 21st century and what are the most likely new NATO's member countries in the future?

The author's aim was to research through quantitative research the attitude of people towards NATO's further expansion in the first half of 21st century. 133 citizens were involved in the survey, of which 82% were working in the army and 31.6% of all the informants were involved with NATO through everyday work. The people who answered to the questionnaire estimated their knowledge about NATO at an average of 3,1 out of 5.

The research demonstrated the following based on the opinions of inquired people:

- Most of the informants (75.2%) believe in the possibility of NATO's further expansion;
- Informants believed that NATO wouldn't be ready to impose article 5 if a new member was attacked;
- Informants believed that NATO's further expansion would provoke Russia;
- If NATO would not expand its borders Russia could use it in its advantage;
- The most important factor of NATO's new member countries was previous co-operation with NATO;
- Democracy of NATO's new member country was valued by informants;
- The most possible new NATO member countries were thought to be Finland and Sweden;
- The knowledge about NATO's current expansion was low, only 31% of people believed in the accession of Montenegro, although the progress of accession is at its final stages.

In future researches it would be interesting to evaluate the consequences of NATO's expansion and NATO's refusal of expansion to find out which of the two scenarios would be better for global stability and security.

In conclusion, it can be said that the informants had different amounts of knowledge about NATO but conclusions can be made based on the results. It is clear that people believe in the possibility of NATO's further expansion in the first half of 21st century and the most likely new members of NATO are believed to be Finland and Sweden. The author concludes that the goals of this thesis have been met.

VIIDATUD ALLIKAD

- Addison, S. (2016). No chance of NATO expansion for years, U.S. ambassador says.
<http://www.reuters.com/article/us-nato-expansion-idUSKCN0XJ1GM> (19.05.2017)
- Bershidsky, L. (2017). Why NATO Wants Montenegro (Not for Its Military Might).
<https://www.bloomberg.com/view/articles/2017-05-01/why-nato-wants-montenegro-not-for-its-military-might> (14.05.2017)
- CIA. The World Factbook.
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2004rank.html>
- Cohen, R. (1993). Yeltsin Opposes Expansion Of NATO in Eastern Europe.
<http://www.nytimes.com/1993/10/02/world/yeltsin-opposes-expansion-of-nato-in-eastern-europe.html> (19.05.2017)
- Croft, A. (2014). NATO will not offer Georgia membership step, avoiding Russia clash.
<http://www.reuters.com/article/us-nato-enlargement-idUSKBN0F00IJ20140625>
(19.05.2017)
- Defence expenditures of NATO countries (2009-2016).
http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_07/20160704_160704-pr2016-116.pdf (16.05.2017)
- De Mora-Figueroa, D. (2005). NATO vastus terrorismile.
<http://www.nato.int/docu/review/2005/issue3/estonian/art1.html> (19.05.2017)
- Goodenough, P. (2016). As Georgia and Macedonia Wait, Kerry Says NATO Membership Decisions 'Free From Outside Influences'.
<http://www.cnsnews.com/news/article/patrick-goodenough/georgia-and-macedonia-wait-kerry-says-nato-membership-decisions-free> (17.05.2017)
- Herd, G. P., Kriendler, J. (2013). Understanding NATO in the 21st Century Oxfordshire: Routledge
- Ivanov, I. D. (2011). Transforming NATO: new allies, missions and capabilities. Lanham, Md: Lexington Books

- Jukic, E. M. (2014). Bosnia's NATO Hopes 'Depend on Serbia'.
<http://www.balkaninsight.com/en/article/bosnia-could-join-nato-only-after-serbia>
 (18.05.2017)
- Kovacevic, Danijel (2016). Bosnian Military Property Dispute Bars Way to NATO.
<http://www.balkaninsight.com/en/article/bosnia-constitutional-court-mulls-key-military-property-issue-11-22-2016> (18.05.2017)
- Kund, O. (2017). Idanaaber toob aatomisõjalaevad Läänemerre.
<http://pluss.postimees.ee/4080413/idanaaber-toob-aatomisojalaevad-aaanemerre>
 (19.05.2017)
- Levine, S. (2008). An inside look at the Russian leader's autocratic regime and his turn away from the West.
<https://www.bloomberg.com/news/articles/2008-06-30/putins-labyrinth> (19.05.2017)
- Lienev, A., Trenin, D. (2003). Ambivalent Neighbors. Berkeley: Oakland Street Publishing
- List of Countries by Projected GDP per capita. Statistics Times.
<http://statisticstimes.com/economy/countries-by-projected-gdp-capita.php>
 (17.05.2017)
- Meier, A. (2008). Let Russia Join NATO.
<http://www.latimes.com/la-oe-meier20-2008aug20-story.html> (19.05.2017)
- Membership Action Plan (MAP). North Atlantic Treaty Organisation.
http://www.nato.int/cps/de/natohq/topics_37356.htm (21.05.2017)
- Military expenditure (% of GDP). The World Bank.
http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS?name_desc=false
 (19.05.2017)
- Montenegro ratifies NATO membership in historic shift to western alliance. The Guardian.
<https://www.theguardian.com/world/2017/apr/28/montenegro-ratifies-nato-membership-in-historic-shift-to-western-alliance> (19.05.2017)
- Moore, R. R. (2007). NATO's new mission: projecting stability in a post-Cold War world. London: Praeger Security International
- Müncheni Julgeolekukonverents (2017). Night Owl Session "The Future of NATO: 'Obsolete' or 'Very Important'?"
<https://www.securityconference.de/en/media-library/munich-security-conference-2017/video/night-owl-session-the-future-of-nato-obsolete-or-very-important/>
 (19.05.2017)
- NATO Enlargement & Open Door. North Atlantic Treaty Organisation.
http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_07/20160627_1607-factsheet-enlargement-eng.pdf (19.05.2017)

- NATO partnerlussuhted. Välisministeerium.
<http://vm.ee/et/nato-partnerlussuhted-ja-koostoo> (19.05.17)
- Pence, M. R. (2017). Kõne Müncheni Julgeolekukonverentsil 2017. aastal.
<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2017/02/18/remarks-vice-president-munich-security-conference> (19.05.2017)
- Põhja-Atlandi leping. Välisministeerium.
<http://www.vm.ee/et/pohja-atlandi-leping> (19.05.2017)
- Relations with Bosnia & Herzegovina. North Atlantic Treaty Organisation.
http://www.nato.int/cps/it/natohq/topics_49127.htm (18.05.2017)
- Relations with Georgia. North Atlantic Treaty Organisation.
http://www.nato.int/cps/es/natohq/topics_38988.htm# (18.05.2017)
- Relations with Sweden. North Atlantic Treaty Organisation.
http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52535.htm (18.05.2017)
- Roberts, A. (1999). NATO's 'Humanitarian War' over Kosovo.
<http://www.columbia.edu/itc/sipa/S6800/courseworks/NATOhumanitarian.pdf>
 (19.05.2017)
- Rupp, R. E. (2006). NATO after 9/11: an alliance in continuing decline. New York: Palgrave Macmillan
- Shlapak, D. A., Johnson, M. (2016). Reinforcing Deterrence on NATO's Eastern Flank.
http://www.rand.org/pubs/research_reports/RR1253.html (19.05.2017)
- Schmidt, G. (2001). A history of NATO: the first fifty years. Basingstoke: Palgrave'
- Serbia: Only 50 pct of citizens support EU integration, 73 pct against NATO membership.
 InSerbia News.
<https://inserbia.info/today/2015/06/serbia-only-50-pct-of-citizens-support-eu-integration-73-pct-against-nato-membership/> (18.05.2017)
- Serbia to get Russian warplanes, tanks, armored vehicles. B92.
http://www.b92.net/eng/news/politics.php?yyyy=2016&mm=12&dd=21&nav_id=100019 (18.05.2017)
- Share of defence budget of GDP. Soome Kaitseministeerium.
http://www.defmin.fi/en/tasks_and_activities/resources_of_the_defence_administration/finances/share_of_defence_budget_of_gdp (19.05.2017)
- Smith, M. (2000). NATO enlargement during the Cold War: strategy and system in the Western alliance. Houndmills: Palgrave

- Soome kaitseminister ei lubaks riiki Eestile appi tulevaid NATO vägesid. ERR.
<http://www.err.ee/596256/soome-kaitseminister-ei-lubaks-riiki-eestile-appi-tulevaid-nato-vagesid> (17.05.2017)
- Szayna, T. S. (2001). NATO enlargement, 2000-2015: determinants and implications for defense planning and shaping. Santa Monica: Rand
- Spanish Congress of Deputies ratified Montenegro-NATO accession protocol. European Western Balkans.
<https://europeanwesternbalkans.com/2017/03/10/spanish-congress-of-deputies-ratified-montenegro-nato-accession-protocol/> (19.05.2017)
- The Effects of Finland's Possible NATO Membership. Soome Välisministeerium.
<http://formin.finland.fi/public/download.aspx?ID=157408&GUID={71D08E6C-3168-439F-9C31-0326D1014C26> (19.05.2017)
- Toe, R. (2016). Bosnia's NATO Hopes Fade Ahead of Summit. Balkaninsight.
<http://www.balkaninsight.com/en/article/bosnia-s-nato-ambitions-still-premature-06-20-2016> (18.05.2017)
- Ukraine Overturns Its Non-Bloc Status. What Next With NATO? The Brookings Institute.
<https://www.brookings.edu/opinions/ukraine-overturns-its-non-bloc-status-what-next-with-nato/> (19.05.2017)
- Ukraine's parliament votes to abandon Nato ambitions. BBC.
<http://www.bbc.com/news/10229626> (19.05.2017)
- Wary of Russia, Sweden and Finland sit at NATO top table. Reuters.
<http://www.reuters.com/article/us-nato-summit-nordics-idUSKCN0ZO1EO>
(17.05.2017)
- White, S., Sakwa, R., Hale, H. E. (2010). Developments in Russian politics 7. New York: Palgrave Macmillan

LISAD

Lisa 1. Küsimustik ja tulemused

Lugupeetud vastaja!

Käesolev küsimustik on koostatud, et hinnata NATO edasise laienemise võimalikkust.

Küsimustiku täitmine võtab orienteeruvalt aega 3-5 minutit ning Teie vastuseid kasutatakse ainult üldistatud kujul bakalaureusetöö analüüsis.

Täna Teid abi eest!

Mikk Uusmäe

Tallinna Tehnikaülikooli tudeng

1. Kui hästi olete kursis NATOs toimuvaga

	Vastajad	Protsent
Minu igapäevane töö on seotud NATOga	42	31,6%
Minu igapäevane töö ei ole seotud NATOga, kuid hoian end pidevalt kursis selle valdkonna uudistega	27	20,3%
Loen NATO-teemalisi uudiseid kui need jäävad silma	54	40,6%
Ei loe NATO-teemalisi uudiseid	8	6,0%
Ei oska öelda	2	1,5%
Kokku	133	

2. Palun hinnake 5-palli skaalal oma teadmisi NATO kohta (1 – väga halvad, 5 – väga head)

Hinnang teadmistele	Vastajad	Protsent
1 – väga halvad	8	6%
2 – halvad	18	13,5%
3 – keskmised	63	47,4%
4 – head	37	27,8%
5 – väga head	7	5,3%
Kokku vastajaid	133	
Aritmeetiline keskmine	3,1	

3. Millise väitega järgnevatest nõustute?

	Vastajad	Protsent
NATO laienemine muudab Venemaa agressiivsemaks	36	27,1%
Venemaa käitleb NATO soovimatust laieneda nõrkusena ja kasutab tekkinud olukorda ära	28	21,1%
Mõlema väitega	41	30,8%
Mitte kummagi väitega	20	15,0%
Ei oska öelda	8	6,0%

4. Kas Teie arvates on NATO laienemine 21. sajandi esimeses pooles tõenäoline?

	Vastajad	Protsent
Jah	100	75,2%
Ei	14	10,5%
Ei oska öelda	19	14,3%
Kokku vastajaid	133	

5. Miks Te arvate, et NATO laienemine pole tõenäoline (võimalik valida mitu varianti)?

	Vastajad	Protsent
NATO kaotas oma eksisteerimisvajaduse (raison d'être) külma sõja lõpuga	0	0,0%
Uute riikide liitumine muudaks organisatsiooni nõrgemaks	8	57,1%
Organisatsioon poleks valmis rakendama NATO 5. artiklit rünnaku puhul uute liikmete vastu	8	57,1%
NATO-välise riikide tegevus viimastel aastatel on mõjunud uutele liitumistele heidutavalt	6	42,9%
Muu põhjus	2	14,3%
Kokku vastajaid	14	

6. Kui oluliseks peate järgmiseid faktoreid uute liikmesriikide puhul?

	Riigi strateegiline asukoht	Riigi sõjaline võimekus	Riigi majanduslik olukord	Demokraatlik riigikord	Riigi senine koostöö NATOga
Pole üldse oluline	1%	0%	0%	1%	2%
Pigem ei ole oluline	12%	13%	11%	4%	1%
Pigem on oluline	20%	27%	29%	12%	14%
Oluline	25%	39%	40%	23%	41%
Väga oluline	42%	21%	20%	60%	42%
Kokku vastajaid	100	100	100	99	100
Aritmeetiline keskmine	3,95	3,68	3,69	4,36	4,2
Standardhälve	1,0897	0,9474	0,9132	0,9151	0,8602

7. Milliseid järgnevatest riikidest näete liitumas NATOga 21. sajandi esimeses pooles (võimalik valida mitu varianti)?

	Vastajad	Protsent
Austria	22	22%
Bosnia ja Hertsegoviina	18	18%
Gruusia	38	38%
Iirimaa	20	20%
Iisrael	7	7%
Makedoonia	25	25%
Moldova	10	10%
Montenegro	31	31%
Rootsi	70	70%
Serbia	11	11%
Soome	72	72%
Ukraina	27	27%
Kokku vastajaid	100	

8. Kui tõenäoliseks peate Venemaa agressiooni NATO tulevaste laienemiste puhul? (1 – võimatu, 5 – väga tõenäoline)

	Vastajad	Protsent
1	12	12,77%
2	30	31,91%
3	31	32,98%
4	17	18,09%
5	4	4,26%
Kokku vastajaid	94	
Aritmeetiline keskmine	2,69	
Standardhälve	1,0420	

Lisa 2. Uuringu demograafilised andmed

VANUS	
Keskmine vanus	36,8
Miimum	20
Maksimum	61
Vastajate arv	133

	Vastajaid	Protsent
SUGU		
Mees	111	83,46%
Naine	22	16,54%
HARIDUS		
Põhiharidus	1	0,75%
Kutseharidus	16	12,03%
Keskharidus	28	21,05%
Kõrgharidus	88	66,17%
TÖÖKOHT/ÕPPEASUTUS		
Kaitsevägi	90	67,67%
Kaitseväe Ühendatud Õppeasutused	19	14,29%
Kaitseväe Ühendatud Õppeasutuste õppur	15	11,28%
Kaitseliit	3	2,26%
Muu	6	4,51%